

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Tatjana Tšaban

**ESG ARUANDLUSE OLULISUS JA SELLE MÕJU
ORGANISATSIOONI TEGEVUSELE ERINEVATE
TÖÖTAJATE VAATENURGAST**

Magistritöö

Õppekava TARM, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Natalie Aleksandra Gurvitš-Suits, PhD

Tallinn 2023

Deklareerin, et olen koostanud magistritöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele selle koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks.

Töö pikkuseks on 10 041 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Tatjana Tšaban

(01.01.2023)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	4
SISSEJUHATUS	5
1. ESG ARUANDLUSE TEOREETILINE KÄSITLUS	7
1.1 ESG aruandluse mõiste ja ajalugu.....	7
1.2. Jätkusuutlikkuse aruandluse ja ESG aruandluse standardid ning sellega seotud organisatsioonid	12
1.3. Erinevad uuringud ESG aruandluse teemadel.....	15
1.3.1 ESG positiivne mõju.....	15
1.3.2. ESG negatiivne mõju.....	21
2. ESG ARUANDLUSE OLULISUS JA SELLE MÕJU EESTI ETTEVÕTETE TÖÖTAJATE VAATENURGAST	23
2.1 Meetodi valik.....	23
2.2 Intervjuu tulemused.....	25
2.2.1 Raamatupidajate ja juhtide teadlikkus jätkusuutlikust ettevõtlusest ja ESG-st ning selle olulisusest	26
2.2.2 Jätkusuutlikud tegevused intervjueritud inimeste ettevõtetes.....	29
2.2.3. ESG aruandluse vajadus ja selle plussid.....	31
2.2.4. Järeldused	34
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	40
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	43
LISAD.....	48
Lisa 1. Intervjuu küsimused	48
Lisa 2. Intervjuude transkriptsioonid	49
Lisa 3. Lihtlitsents	50

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö teema on ESG aruandluse olulisus ja selle mõju organisatsiooni tegevusele erinevate töötajate vaatenurgast.

Teema valik on tingitud asjaolust, et üha rohkem ettevõtteid üritab oma toimingutes rakendada vastutustundlikku tegevust. Samuti tuleb pärast CSRD direktiivi jõustumist Eesti avaliku huvi üksustel 2024. aasta kohta koostada jätkusuutlikkuse ja ESG aruanne ja 2025. majandusaasta kohta peavad aruande esitama kõik suurettevõtted (lähitulevikus muutub see kohustuslikuks ka börsil noteeritud keskmise ja väikse suurusega ettevõtetele). Seega on oluline saada teada, mida ettevõtte töötajad arvavad ESG aruande kohta, kas sellise aruandluse juurutamine on nende jaoks oluline ning kas nad näevad sellest kasu praegu ja tulevikus.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja, kas töötajad peavad ESG aruandluse juurutamist oma ettevõttes oluliseks ja vajalikuks ning kuidas see võib ettevõtte tegevust positiivselt mõjutada. Eesmärgi täitmiseks viib autor läbi intervjuud osakonnajuhtide ja raamatupidajate seas ning kirjeldab ja analüüsib intervjuu tulemusi. Küsitleti kolme raamatupidajat ja kolme osakonnajuhti kuuest ettevõttest. Kõnealused ettevõtted on kas keskmise suurusega või suurettevõtted ning nende jaoks on ESG aruandluse teema ja kohustus Eestis praegu kõige aktuaalsem.

Magistritöös tehtud uuringu põhjal võib autor järeldada, et valitud intervjueeritavatest on juhtidel rohkem teavet jätkusuutliku ettevõtluse ja ESG kohta. Nad näevad ESG aruandest ka suuremat kasu ja suutsid leida rohkem positiivseid külgi kui raamatupidajad. Intervjueeritavad arvavad, et ESG aruandlus saab positiivselt mõjutada ettevõtte tegevust, näiteks võib see aidata muuta tegevust efektiivsemaks, vähendada kulusid ja parandada ettevõtte mainet.

Võtmesõnad: ESG aruandlus, mittefinantsteave, jätkusuutlikkuse aruandluse direktiiv (CSRD)

SISSEJUHATUS

Vastutustundlikkuse teema muutub iga aastaga aktuaalsemaks. Ettevõtted hakkavad aru saama, et vastutustundlik tegutsemine aitab kaasa ka ettevõtte edukusele, kuna vastutustundlik ettevõtte saab luua suuremat usaldust riigi majanduskeskkonnas ning parandada oma suhteid sidusrühmadega, näiteks klientide, investorite või töötajatega. See omakorda loob ettevõttele suuremat väärtust. Mõned organisatsioonid on juba lisanud jätkusuutlikkuse põhimõtteid oma protsessidesse, tootearendusse ja tegevustesse. Paljud organisatsioonid muudavad oma ärimudeleid, korraldavad ümber oma ettevõtte struktuuri ning kulutavad aega, raha ja ressursi, et lisada jätkusuutlikkuse teema oma strateegiasse.

Kuna Eesti avaliku huvi üksustel tuleb 2024. aasta kohta koostada jätkusuutlikkuse ja ESG aruanne, 2025. majandusaasta kohta peavad aruande esitama kõik suurettevõtted ja 2026. majandusaasta kohta peavad aruande esitama börsil noteeritud keskmise ja väikse suurusega ettevõtetele (lähitulevikus muutub see kohustuslikuks ka tavalise keskmise suurusega ettevõtetele), on oluline saada teada, mida ettevõtte töötajad arvavad ESG aruande kohta, kas sellise aruandluse juurutamine on nende jaoks oluline ning kas nad näevad sellest kasu praegu ja tulevikus. Samuti on vaja ESG teemat levitada, et inimesed oleksid rohkem teadlikud jätkusuutliku ettevõtluse eelistest.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja, kas töötajad peavad ESG aruandluse juurutamist oma ettevõttes oluliseks ja vajalikuks ning kuidas see võib ettevõtte tegevust positiivselt mõjutada.

Töös analüüsitakse eri töötajate arvamusi. Küsitleti raamatupidajaid ja osakonnajuhte kuuest ettevõttest. Need töötajad valiti sellepärast, et nad osalevad ESG aruande koostamises, näiteks andmete kogumises ja esitamises. Osakonnajuhid vastutavad ülesannete täitmise eest ja neil on täielik ülevaade, kuidas nende osakond toimib, millised on vajakajäämised ja kuidas saaks parandada eri parameetreid, näiteks efektiivsust ja kvaliteeti. Seetõttu on osakonnajuhatajad need, kes seavad ESG aruande eesmärgid ja kirjeldavad, kuidas nende osakonnad norme täidavad. Raamatupidajad koostavad suure tõenäosusega aruande mõne osa ja koguvad selle jaoks finantsteavet. Samuti saab raamatupidaja kogu ettevõtte finantsosa nähes anda nõu või juhtida juhtkonna tähelepanu mõnele probleemile.

Kõnealused ettevõtted on kas keskmise suurusega või suurettevõtted, nende jaoks on ESG aruandluse teema ja kohustus Eestis praegu kõige aktuaalsem.

Magistritöös otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Kas osakonnajuhid ja raamatupidajad on teadlikud, mis on vastutustundlik ettevõtte ja ESG aruandlus ning kuidas nad peavad seda oluliseks oma ettevõtte jaoks?
2. Kas osakonnajuhid ja raamatupidajad näevad aruandes mingeid eeliseid ja kui, siis milliseid, seega kuidas saab ESG aruande ettevõtte tegevust mõjutada?

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on vaja lahendada järgmised ülesanded:

1. Uurida teaduskirjandust, et kirjeldada vastutustundliku ettevõtluse mõistet ja mõju keskkonnale. Samas selgitada teaduskirjanduse põhjal välja, mis on ESG aruande eelised ja puudused.
2. Viia läbi intervjuud osakonnajuhtide ja raamatupidajate seas ning kirjeldada ja analüüsida intervjuu tulemusi.
3. Analüüsida, milliseid eeliseid ja mõju ettevõtete osakonnajuhid või raamatupidajad näevad ESG aruandest.
4. Analüüsida, milline huvirühm (osakonnajuhid või raamatupidajad) on rohkem teadlikud ESG jätkusuutlikkuse temadel ja kes näeb ESG aruandest rohkem kasu.

Töö empiirilise osa analüüsiks on valitud kvalitatiivne uurimismeetod. ESG teema analüüsiks otsustati teha poolstruktureeritud intervjuud juhtide ja raamatupidajatega. Sellist tüüpi intervjuu puhul on teema teada ja küsimused eelnevalt formuleeritud, kuid vestluse käigus saab uurija ise otsustada, mis järjekorras on küsimusi parem esitada.

Magistritöö koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse ülevaate varasemast teaduskirjandusest ESG ja jätkusuutliku ettevõtluse kohta. Teine osa sisaldab meetodika kirjeldust ning selle valiku põhjendust. Samas osas kirjeldatakse ka intervjuu analüüsi tulemusi ning antakse nende põhjal tehtud järeldused.

1. ESG ARUANDLUSE TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1 ESG aruandluse mõiste ja ajalugu

Viimasel ajal on üha rohkem tähelepanu pööratud küsimusele, kas korporatsioonid toovad avalikule heaolule kasu või kahjustavad seda. Ettevõtte tegevust selles valdkonnas nimetatakse sageli ettevõtte sotsiaalseks vastutuseks (CSR – *Corporate Social Responsibility*), kuid praegu kasutatakse üha enam terminit ESG ning see tähistab keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimistava (ESG – *Environmental, Social and Governance*). ESG aruandlus on kapitaliturgudel laialdaselt kasutatav termin, mis kirjeldab ametlikku ettevõtte aruandlust väljaspool raamatupidamisstandardites nõutud avaldatud finantsaruandeid. Sotsiaal- ja keskkonnavalase raamatupidamise kirjanduses ja avalikus praktikas viidatakse sellistele aruannetele mitme erineva nimetusega, sealhulgas, kuid mitte ainult, jätkusuutlikkuse aruanded, ettevõtte sotsiaalse vastutuse aruanded (CSR), ettevõtte sotsiaalse avalikustamise aruanded (CSD – *Corporate Social Disclosure*), globaalse aruandlusalgatuse aruanded (GRI – *Global Reporting Initiative*), ettevõtte vastutuse aruanded ja kolmekordsed aruanded (TBL – *Triple Bottom Line*). (Murphy & McGrath, 2013) Üks erinevus terminite ESG ja CSR vahel on see, et ESG hõlmab selgesõnaliselt juhtimist, samas kui ettevõtete sotsiaalne vastutus hõlmab juhtimisküsimusi kaudselt, kuna need on seotud keskkonna- ja sotsiaalsete kaalutlustega. Seega kipub ESG olema laiem termin kui CSR. (Gillan *et al.*, 2021)

Vastutustundlikkuse teema muutub iga aastaga aktuaalsemaks. Organisatsioonid lisavad jätkusuutlikkuse põhimõtteid oma protsessidesse, tootearendusse ja tegevustesse. Paljud organisatsioonid muudavad oma ärimudeleid, korraldavad ümber ettevõtte struktuuri ning kulutavad aega, raha ja töötajate ressursse, et lisada jätkusuutlikkus oma põhistrateegiasse. Selle investeringu tulemusena on paljud ettevõtted hakanud koostama keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisaruandeid (ESG aruandlus), mis on vahend investorite ja rahastamise ligimeelitamiseks. Investorid on muutunud oma portfelliges valivamaks, suurendades osalust ettevõtetes, mis ühtivad nende väärtustega näiteks keskkonna- ja sotsiaalküsimustes (Diaz *et al.*, 2021). Üldsus ja investorid on seisukohal, et ettevõtted saavutavad paremaid tulemusi, kui nad avalikustavad rahalised ja mitterahalised vahendid. Need ressursid aitavad ettevõtetel arendada suutlikkust ja pädevusi, mis on jätkusuutliku konkurentsieelise saavutamiseks hädavajalikud. (Gaur *et al.*, 2011) Samuti näib sotsiaalne, keskkonna- ja juhtimisvastutus

olevat kõigi sidusrühmade jaoks kaalukas nüüdisaegse ettevõtte konkurentsitegur (Taliento *et al.*, 2019).

Jätkusuutlikkuse aruandlus on uus avalikustamise filosoofia, mis keskendub äripoliitikaga seotud tulevikuväärtuse loomisele (Buallay, 2019). ESG aruanne ehk jätkusuutlikkuse aruanne on ettevõtte või organisatsiooni poolt avaldatud aruanne keskkonna-, sotsiaalsete ja valitsemis-/juhtimistavade mõjude kohta. See võimaldab ettevõttel olla läbipaistvam riskide ja võimaluste suhtes, millega ta silmitsi seisab. Jätkusuutlikkuse aruannete kasvavat tähtsust toetab asjaolu, et investorid ja teised sidusrühmad kutsuvad ettevõtteid üles avalikustama rohkem oma jätkusuutlikkuse ning keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisstrateegiaid. (PwC, 2022)

Ettevõtte sotsiaalse vastutuse (CSR) ja filantroopia mõistel on palju pikem ajalugu kui terminil ESG. Sotsiaalsete kaalutluste ja piirangute kaasamine investeerimisotsustesse on eksisteerinud alates 19. sajandist. Ajaloost tulenevad sotsiaalsed küsimused, nagu kodanikuõigused, keskkond või naiste õigused ja muud sellised teemad, on inimeste investeerimisotsuste tegemisel üha enam esile kerkinud. (Eccles *et al.*, 2020) Ettevõtete tegevusega seotud sotsiaalsete ja keskkonnaprobleemide kohta andmeid koguvate organisatsioonide ajalooline päritolu ulatub 1970. aastate lõppu. Kui jätkusuutlikkuse teemadel kapitaliturul esimest korda arutlema hakati, tulenes see peamiselt soovist teavitada huvitatud investoreid ettevõtete osalemisest vastuolulistes küsimustes, nagu tuumarelvade arendamine, globaalne soojenemine või näiteks sõjad eri riikides. (Eccles & Stroehle, 2019)

1980. aastatel hakati koostama vabatahtlikke ja kohustuslikke sotsiaal- ja keskkonnuaruandeid. Nii saadi aru, et globaalsel turul on vaja aruandeid, mis sisaldaksid lisaks finantsinfole ka mittefinantsinfot. Ettevõtluse majanduslikku ja tehnoloogilist panust on kritiseeritud selle pärast, et see põhjustab aja jooksul sotsiaalseid ja keskkonnaprobleeme. Olulisemaks on muutunud sellised probleemid nagu keskkonnareostus, ressursside tarbimine, jäätmematerjalid, toodete kvaliteet ja ohutus, töötajate õigused ja sotsiaalne vastutus. Sündis vajadus luua ettevõtetes jätkusuutlikkuse kultuur. Pärast mitut äriskandaali (näiteks Enroni skandaal 2001. aastal) on oluliseks saanud ettevõtte sotsiaalne vastutus ja jätkusuutlikkus koos ettevõtte juhtimise põhimõtetega. Ettevõtete sotsiaalse vastutuse mõiste on järk-järgult asendunud jätkusuutlikkuse mõistega ning ettevõtete sotsiaalse vastutuse aruannete asemel on avaldatud jätkusuutlikkuse aruandeid. Jätkusuutlikkuse mõttes tuleb äritegevuses aru anda sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnaalaste tagajärgede kohta. Ettevõtte jätkusuutlikkus, mida nimetatakse ettevõtluse jätkusuutlikkuseks, tegeleb majandus-, keskkonna-, sotsiaal- ja

juhtimisprobleemidega. Ettevõtete jätkusuutlikkusega seotud muutustele järgnevad ka jätkusuutlikkuse aruanded, mida igal aastal koostab üha suurem hulk ettevõtteid. (Sashin & Cankaya, 2020)

Mõiste ESG ilmus esimest korda Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) ülemaailmse kokkuleppe aruandes 2004. aastal pealkirjaga „Who Cares Wins: Connecting Financial Markets to a Changing World“, mille jaoks pakkus endine ÜRO peasekretär välja finantsasutuste ühisalgatuse, kuidas töötada välja suunised ja soovitused selle kohta, kuidas paremini integreerida keskkonna-, sotsiaalseid ja ettevõtte üldjuhtimise küsimusi varahalduse, väärtpaperivahenduse ja nendega seotud uurimisfunktsioonidega. Lõpparuande kiitis heaks 20 finantsasutusest koosnev komisjon, kuhu kuulusid suuremad pangad, suuremad varaomanikud, varahaldurid ja muud sidusrühmad. (IFC, 2004) Aruanne „Freshfields Bruckhaus Deringer“, mis avaldati vaid aasta hiljem, andis esimesed tõendid ESG küsimuste rahalise tähtsuse kohta ning uuris üksikasjalikult vastutuse probleemi ESG kasutamisel ja teavet investeerimisotsuste tegemisel. (UNEP Finance Initiative, 2005) Neid kahte aruannet peetakse ÜRO toetatud vastutustundliku investeerimise põhimõtete aluseks, mis käivitati 2006. aastal ning mille allkirjastasid ülemaailmsed finantsasutused ja teised suured ettevõtted. Pärast seda kasvas nõudlus ESG andmete järele. (Eccles *et al.*, 2020) ESG-ga seotud küsimused, nagu kliimamuutus ja vaesus, on eri ettevõtete tekitatava kahju keskmes – probleemid, millega ÜRO oma säästva arengu eesmärkides julgustab kõiki, sealhulgas ettevõtteid, tegelema. Selliseid probleeme süvendavad ainult COVID-19 kriisi tagajärjed. Samas on pandeemia suurendanud teadlikkust säästvatest tavadest ja laiendanud nende toetamist. (Wood 2020) ESG tulemuslikkus toimib väärtusliku näitajana, et süstemaatiliselt vältida negatiivseid riske kriisi ajal. Näiteks ESG tootlus on positiivselt seotud lühiajalise aktsiate kogutootlusega COVID-19 kriisi ajal. Seetõttu võivad investorid tõlgendada ESG tootlust signaalina aktsiate tulevases tootlusest ja riskide vähendamisest kriisiolukorras. (Broadstock *et al.*, 2021)

2015. aastal võttis ÜRO Peaassamblee vastu uue üleilmse kestliku arengu raamistiku ehk kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, mis sisaldab 17 ülemaailmset säästva arengu eesmärki ehk SDG-d (*Sustainable Development Goals*), 169 alaeesmärki ning suuniseid nende elluviimiseks. Aasta hiljem, 2016. aastal, sõlmiti Pariisi kokkulepe, mille eesmärk oli tugevdada kliimamuutustele reageerimist, viies rahastamiskavad kooskõlla säästva arengu eesmärkidega. Vaatamata sellele, et USA loobus sellest lepingust, on võimalik, et nad ühinevad uuesti ja kliimakokkulepped taaskäivitatakse üleilmselt. 2017. aastal kinnitasid Euroopa Liidu liikmesriikide valitsuste juhid Nõukogu järeldustes liidu ja selle liikmesriikide kindlat tahet

rakendada 2030. aasta kava täielikult, ulatuslikult ja tõhusalt ning tihedas koostöös partnerite ja muude sidusrühmadega. 11. detsembril 2019 avaldas komisjon teatise „Euroopa roheline kokkulepe“ (*Green Deal*). (PwC, 2020)

Tänapäeval hõlmab ESG ökosüsteem tohutul hulgal andmepakkujaid, kes pakuvad laia valikut tooteid, sealhulgas üldised pingeread, probleemvaldkonnaspetsiifilised alamreitingud, ettevõtete edetabelid ja tööriistad, mis pakuvad kohandatud hinnanguid ettevõtte ESG toimivuse kohta. Sõltuvalt teemast ja geograafilisest fookusest koguvad andmepakkujad järjestamiseks vajalikku ESG-teavet perioodiliselt, tavaliselt kord aastas ja eri viisidel. Nad kasutavad ettevõtete uuringuid, ettevõtte dokumentide, näiteks jätkusuutlikkuse aruannete analüüsi, intervjuusid töötajate ja muude sidusrühmadega, näiteks ametiühingutega. (Eccles & Stroehle, 2019) ESG aruandlus tõmbab palju enam eri ettevõtete tähelepanu. Corporate Register on maailma suurim ESG aruannete kataloog. Hetkel on nende süsteemis leitavad üle 170 000 ESG aruande üle 24 000 organisatsioonist maailmas. (Corporate register, 2022)

Ka suuremad audiitorfirmad viivad läbi uuringuid ja küsitlusi ESG teemal. Näiteks KPMG on alates 1993. aastast igal aastal välja andnud ettevõtete ESG aruannete iga-aastase kontrollülevaate. Üha suurem hulk rahvusvahelisi ettevõtteid on vabatahtlikult avaldanud eraldiseisvaid ESG aruandeid, milles kirjeldatakse üksikasjalikult nende vastavust keskkonna- ja sotsiaalküsimustele. KPMG (2008) teatas eraldiseisvaid ESG-aruandeid väljastavate ettevõtete arvu suurenemisest 52 protsendilt 2005. aastal 79 protsendini 2008. aastal, kuid ei esitanud lõplikku selgitust selle kohta, miks tõus toimus. See ESG-aruandluse taseme hüppeline tõus peaks tähendama, et ettevõtted peavad ESG-küsimusi üha enam oluliseks. Arvestades seda suurenenud tähtsust, võib eeldada samaaegset ettevõtte jätkusuutlikkuse taseme tõusu. 2022. aastal analüüsisid KPMG spetsialistid E-, S- ja G-tegurite kaasamist jätkusuutlikkuse aruandlusesse. Uuring annab üksikasjaliku ülevaate globaalsetest jätkusuutlikkuse aruandluse suundumustest ning pakub ülevaadet ettevõtete juhtidele, juhatustele ja jätkusuutlikkuse spetsialistidele. Selle eesmärk on toetada neid, kes vastutavad oma organisatsiooni jätkusuutlikkuse aruandluse hindamise ja koostamise eest. On leitud, et ESG-s tõstetakse E (selles uuringus defineeritud kui kliimamuutus) esile palju sagedamini kui S ja G, kusjuures mitmed riigid, territooriumid ja jurisdiktsioonid on selles aruandlusvormis juhtpositsioonil, seda suuresti tänu asjaolule, et seda nõutakse riigisiseste õigusaktidega. Samuti on ESG sotsiaalne element muutumas ettevõtete tähelepanu keskpunktiks. Juhtimisriskid on teatud riskid, mis võivad mõjutada nõuetele vastavust või ettevõtte terviklikkust, nagu alikäemaksu andmine ja korrupsioonivastane võitlus, konkurentsivastane

käitumine või poliitiline panus. KPMG uuring näitas, et vähem kui pooled ettevõtetest avalikustasid oma valitsemisriskid ESG aruandes. (KPMG Survey of Sustainability Reporting, 2022)

Ka PwC tegi uuringu „The economic realities of ESG“, kus ülemaailmselt küsitleti 325 investorit, kellest enamik identifitseerivad ennast kui aktiivseid varahaldureid, kes investeerivad pikaajaliselt. Investorid pööravad rohkem tähelepanu ESG riskidele ja võimalustele, millega ettevõtted, millesse nad investeerivad, on valmis tegutsema jätkusuutlikkuse suunas. Ligi 80% küsitletuist ütlesid, et ESG on nende investeerimisotsuste tegemisel oluline tegur; peaaegu 70% investoreist arvasid, et ESG tegurid peaksid hõlmama juhtide tasustamise eesmärke; umbes 50% väljendas valmisolekut loobuda ettevõtetest, kes ei võtnud ESG küsimustes piisavalt meetmeid. Need investorid väljendasid investeerimisel ja oma portfelli ettevõtete prioriteedina pühendumust ESG eesmärkidele mitmel viisil. Samal ajal väljendas enamik (81%) vastajatest vastumeelsust ESG eesmärkide poole püüdlisel oma tuludele, mis ületasid 1 protsendipunkti. Paljud kirjeldasid ka suuri kahtlusi ESG prioriteetide, sealhulgas nende investeringute süsinikdioksiidi heitkoguste hindamisel neile kättesaadava teabe kvaliteedi suhtes. (PwC, 2021)

Veel ühes uuringus, milles osales 200 fondide varahaldurit, 300 institutsionaalset investorit ja üle 800 jaeinvestori, kirjeldab PwC ESG-d kui „paradigma muutust“, mis saab olema suurim põhimõtteline muutus investeerimismaastikul pärast börsil kaubeldavate fondide kasutuselevõttu. Selles uuringus on toodud välja seitse meetet, millele peaksid varahaldurid tähelepanu pöörama, et ESG-võimalust oma investorite heaks ära kasutada (PwC, 2020):

1. Strateegia valik – on vaja valida, kas integreerida ESG organisatsiooni strateegiasse ja see täielikult töösse võtta või jätkata tegevust tavapärasel viisil, järgides küll regulatsioone. Veel on võimalik järgida poolikut strateegiat ehk integreerida väheses osas ESG-d ja jätkata traditsioonilise strateegiaga.
2. Järjepidevus ehk valitud ESG strateegia vajab ka reaalseid tegusid.
3. ESG järgimine finantstoodetes ja teenustes. Tuleb otsustada, kuidas rakendada ESG näitajaid oma investeerimis- ja riskide hindamise protsessides.
4. Andmeprobleemi lahendamine.
5. Riskide maandamine. On vaja ettevõtete riskijuhtimisraamistikud ümber korraldada.
6. Investorite teavitamine.

7. Investeerimisringkondade koolitamine. ESG-teadmiste jagamine nii töötajate kui ka investoritega annab otsustajatele eelise nende ees, kellel on vähe ESG-teadmisi.

1.2. Jätkusuutlikkuse aruandluse ja ESG aruandluse standardid ning sellega seotud organisatsioonid

Teadlased on tunnistanud, et ESG aruandel on potentsiaali parandada ettevõtete vastavust inimõigustele, saavutada keskkonnapoliitika eesmärged ja parandada suhteid sidusrühmadega. Kodanikuühiskonna organisatsioonid on samuti tunnistanud ESG avalikustamise potentsiaali ja töötanud välja palju aruandlusstandardeid. (Sulkowski & Jebe, 2022) On tekkinud hulk uusi ettevõtte aruandluse eeskirju, mille fookuses on Euroopa Liidu direktiiv (2014/95/EL) mittefinants- ja mitmekesisusaruandluse kohta. (EL direktiiv, 2014) See direktiiv nõuab Euroopa suurettevõtetelt, kes on avaliku huvi üksused, kes bilansipäeval ületavad keskmise 500 töötajate arvu kriteeriumi majandusaasta jooksul, mittefinantsaruannete väljastamist, mis sisaldab teavet ulatuses, mis on vajalik ettevõtja tegevuse mõistmiseks. Sellistes aruannetes tuleb näiteks välja tuua oma tegevuse areng, tulemuslikkus, positsioon ja mõju, mis on seotud vähemalt keskkonna-, sotsiaal- ja töötajate küsimustega, inimõiguste austamise, korruptsioonivastase võitluse ja altkäemaksuga aastast 2017. See on kooskõlas Euroopa roheline kokkulepe ja säästva rahastamise platvormiga, mille eesmärk on muuta Euroopa üleminekurahastamise kaudu 2050. aastaks süsinikuneutraalseks (Euroopa Komisjon, 2019). Samas 2018. aastal avaldas komisjon oma strateegilise pikaajalise visiooni jõuka, nüüdisaegse, konkurentsivõimelise ja kliimanetraalse majanduse kohta aastaks 2050. Siiski juba enne EL-i direktiivi ja roheline kokkuleppe vastuvõtmist oli üksikutes liikmesriikides märkimisväärne surve tõsta nii ESG-teabe kvantiteeti kui ka kvaliteeti, lootes parandada ettevõtete ESG-teavet.

Jätkusuutlikkuse aruandluse nõukogu (EFRAG – European Financial Reporting Advisory Group) asutas 2001. aastal Euroopa Komisjon. EFRAG-l on kaks suunda: üks keskendub finantsaruandlusele ja teine jätkusuutlikkuse aruandlusele. Oma finantsaruandlustegevuses tagab EFRAG, et Euroopa seisukoht on esindatud Rahvusvaheliste Raamatupidamisstandardite Nõukogu (IASB) standardite kehtestamise protsessis ning annab Euroopa Komisjonile nõu rahvusvaheliste finantsaruandlusstandardite (IFRS) suhtes. EFRAG missioon on teenida Euroopa avalikke huve nii finantsaruandluse kui ka jätkusuutlikkuse aruandluse vallas,

arendades ja edendades Euroopa seisukohti ettevõtete aruandluse valdkonnas ning töötades välja EL-i jätkusuutlikkuse aruandluse standardite kavandid. (EFRAG, 2022)

Globaalne aruandlusalgatus (GRI – Global Reporting Initiative) on 1997. aastal loodud sõltumatu, rahvusvaheline ja valitsusväline organisatsioon, mis aitab ettevõtetel ja teistel organisatsioonidel oma mõjude eest vastutust võtta, pakkudes neile nende mõjude edastamiseks ülemaailmset ühist keelt. Selle eesmärk on võimaldada avalikustamist ja vastutavaid otsuseid, tuvastada ja juhtida riske ning kasutada ära võimalused, luues samal ajal kõigile sotsiaalset, keskkonnaalast ja majanduslikku kasu. GRI pakub jätkusuutlikkuse aruandluse standardeid, mida nimetatakse GRI standarditeks. Esimest korda avaldati need 2010. aastal ning need on esimesed ja enim kasutusele võetud jätkusuutlikkuse avalikustamise standardid. Need jagunevad 1) universaalseteks standarditeks, mis kehtivad kõigile ettevõtetele, 2) sektoristandarditeks, mis kehtivad konkreetsete tööstusharude ettevõtetele, 3) teemastandarditeks, mis kehtivad ettevõtetele sõltuvalt nende materiaalsest mõjust. (GRI, 2022)

Eesti raamatupidamise seaduses jõustusid avaliku huvi üksustele sätestatud mittefinantsteabe avalikustamise nõuded 01.01.2017. Eesti audiitortegevuse seaduse § 13 lõigete 1–3 järgi on avaliku huvi üksust defineeritud kui äriühingut, mille väärtpaberitega on lubatud kaubelda reguleeritud väärtpaberiturul väärtpaberituru seaduse tähenduses, kui krediidasutust krediidasutuste seaduse tähenduses või kui kindlustusandjat kindlustustegevuse seaduse tähenduses. See tähendab, et 01.01.2017 alanud aruandeperioodi kohta tuli börsiettevõtetel, krediidasutustel ja kindlustusandjatel esitada majandusaasta aruanded vastavalt uutele seadusesätetele.

Audiitortegevuse seaduses tehti 2021. aasta mais mitu muudatust, mis laiendasid audiitorettevõtja kohustuste nimekirja tegevusaruandes toodud informatsiooni kontrollimisel. Eesti audiitortegevuse seaduse § 95 lõike 2 järgi tuleb avaldada vandeauditori aruandes, kas ettevõtte tegevusaruanne on olulises osas koosõlas seaduses sätestatud nõuetega keskmise suurusega ettevõtjale, suurettevõtjale, keskmise suurusega konsolideerimisgrupile ja suure konsolideerimisgrupile. Muudatus kohaldati aruannetele, mille majandusaasta algas 2020. aasta 1. juunil või hiljem. PwC (2021) andmete järgi on üheks levinud puudujäägiks Eesti auditeeritud ettevõtete majandusaruandel Eesti raamatupidamise seaduse § 24 lõike 3 punkti 3 nõue avalikustada tegevusaruandes raamatupidamiskohustuslase tegevusega kaasnevaid olulisi keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid. Autori hinnangul viitab mittefinantsteabe esitamise

nõue keskmise suurusega ettevõtjate, suurettevõtjate ja vastavate konsolideerimisgruppide olulisusele ühiskonnas. Samuti viitab see sellele, et keskkonna- ja sotsiaalsed mõjud ei kajastu aruannetes piisavalt.

Rahvusvahelise jätkusuutlikkuse standardite nõukogu (ISSB) asutasid 2021. aasta novembris Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite (IFRS) Fondi usaldusisikud, et töötada koos Rahvusvaheliste Raamatupidamisstandardite Nõukoguga (IASB) välja IFRS-i jätkusuutlikkuse avalikustamise standardid. Eesmärk on töötada välja ühtne globaalsete raamatupidamise (ja nüüd ka jätkusuutlikkuse) avalikustamisstandardite kogum, et tuua finantsturgudele läbipaistvus ja vastutus. (ISSB, 2022)

ISSB algatas 2022. aasta märtsis konsultatsiooni oma kahe esimese väljapakutud standardi üle – üks kliima ja teine üldiste jätkusuutlikkusega seotud avalikustamise kohta. Kui väljapakutud standardid on lõplikult välja töötatud, moodustaksid need jätkusuutlikkusega seotud teabe avalikustamise tervikliku ülemaailmse lähtealuse, mis on kavandatud vastama investorite teabevajadustele ettevõtte väärtuse hindamisel. Ekspositsiooni kavand IFRS „Jätkusuutlikkusega seotud finantsteabe avalikustamise üldnõuded” (General Requirements Exposure Draft, 2022) pakub välja üldised nõuded majandusüksusele avaldada jätkusuutlikkusega seotud finantsteavet oma oluliste jätkusuutlikkusega seotud riskide ja võimaluste kohta. Üldnõuete avalikustamise eelnõus tehakse ka ettepanek, et üksus esitaks turule täieliku jätkusuutlikkusega seotud finantsteabe avalikustamise. ISSB arutab praegu ettepanekuid uuesti läbi, tuginedes 2022. aasta juulis lõppenud 120-päevase konsultatsiooni käigus saadud tagasisidele. (IFRS, 2022)

2022. aasta märtsis avaldas EFRAG töödokumendid ehk jätkusuutlikkuse aruandluse standardite kavandid. Esimesed lõplikud standardid peaksid valmima enne 2022. aasta lõppu ning täiendavad sektorispetsiifilised standardid ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) aruandlusstandardid 2023. aasta keskpaigaks. Kui lõplikud EFRAG standardid (Euroopa säästva arengu aruandlusstandardid) avaldatakse, hakkab neid jõustama Euroopa Komisjon ja need mõjutavad kõiki 28 liikmesriiki. (*Ibid.*)

Kui vaadata ESG jätkusuutlikkuse teemade klassifikatsiooni EFRAG töödokumendis, siis on võimalik välja tuua järgmised alamteemad (EFRAG, 2022):

E – keskkonna teemad: kliima (leevendamine ja kohanemine), saaste, vee- ja mereressursid, bioloogiline mitmekesisus ja ökosüsteemid, ringmajandus;

S – sotsiaalse aspekti teemad: oma ettevõtte tööjõu kohta üldine informatsioon, töötingimused, võrdsed võimalused, muud tööga seotud õigused ja tarbijad/lõppkasutajad;

G – juhtimise teemad: juhtimine, riskijuhtimine, sisekontroll; tooted ja teenused, äripartneritega suhete juhtimine ja kvaliteet; vastutustundlikud äritavad.

21.04.2021 võttis Euroopa Komisjon vastu seadusandliku ettepaneku ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi (CSRD) kohta, mis kohustaks reguleerimisalasse kuuluvaid ettevõtteid esitama aruandeid kooskõlas Euroopa Komisjoni poolt delegeeritud õigusaktidena vastu võetud Euroopa jätkusuutlikkuse aruandlusstandarditega. Uue direktiivi kohaselt luuakse EL-i kestlikkuse aruandluse standardid (ESRS), mille väljatöötamisel võetakse arvesse laialt levinud ESG aruandluse põhimõtteid ja raamistikke. Sealhulgas peavad ettevõtted koostama aruande, mis näitab, kui suur osa nende käibest, kapitaliinvesteeringutest ja kuludest on vastavuses EL-i kestliku rahastuse taksonoomiaga. (KPMG, 2022)

Ettepaneku kohaselt kohaldatakse uut direktiivi alates 2024. majandusaastast ja aruanne tuleb esitada kõigil suurettevõtetel juba 2025. aastal. Väikesed ja keskmise suurusega börsil noteeritud ettevõtted peaksid rakendama uusi aruandlusnõudeid alates 2026. aastast. Need standardid mõjutavad kõiki 28 liikmesriiki, sealhulgas Eestit. Ettevõtted peavad detailselt kirjeldama oma ESG strateegiat ja eesmärgi, milliste konkreetse tegevustega neid ellu viiakse ja kuidas need mõõdetakse. Samas peavad ettevõtted igal aastal jälgima progressi oma eesmärkide saavutamisel. (*Ibid.*)

1.3. Erinevad uuringud ESG aruandluse teemadel

1.3.1 ESG positiivne mõju

Selles osas analüüsib autor varem tehtud uuringut ESG aruandluse kohta. Nii nagu on kasvanud huvi investorite ja ettevõtete juhtide poolt, on oluliselt rohkem akadeemilisi uuringuid ESG/CSR-i valdkonnas. Esialgselt on võimalik eristada sisemisi ja väliseid ESG eeliseid ettevõtete jaoks. Sisemiste eeliste kohta võib välja tuua järgmised punktid (PwC, 2021):

1. Parem arusaamine riskidest ja võimalustest ettevõttes.
2. Rahalise ja mitterahalise tulemuslikkuse vahelise seose rõhutamine.
3. Pikaajalise juhtimisstrateegia ja -poliitika ning äriplaanide mõjutamine.
4. Protsesside tõhustamine, kulude vähendamine ja tõhususe parandamine.

5. Vältida seotust avalikustatud keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimise probleemidega.
6. Tulemuslikkuse võrdlemine sisemiselt ning organisatsioonide ja sektorite vahel.

Välised eelised on järgmised (Ibid.):

1. Maine, kaubamärgi tuntuse ja lojaalsuse parandamine.
2. Ettevõtete juhid, kes avaldavad regulaarselt ESG arengu aruannet, saavad aruande kaudu tagasisidet programmide ja tegevuste kohta, millest nad on möödunud perioodil aru andnud.
3. Välistel sidusrühmadel on võimalik mõista ettevõtte tegelikku väärtust.
4. Näidates, kuidas ettevõtte mõjutab säästva arengu ootusi ja on nendest mõjutatud.
5. Investorid jälgivad mittefinantsnäitajate väärtusi ja suundumusi, et saada üldpilt ettevõtte tulevikutegevusest.
6. Paljud reitinguagentuurid lisavad ESG-tegurid oma metoodikasse.

Suur hulk uuringuid on dokumenteerinud positiivse seose jätkusuutlikkuse näitajate (näiteks töötajate rahulolu ja ettevõtte tõhusa juhtimise faktorid) ning ettevõtte finantstulemuste vahel. Üldiselt järeldavad paljud autorid, et ESG-teabe kaasamine aitab kaasa paremale otsuste tegemisele igas investeerimisviisis, kusjuures optimaalne konfiguratsioon sõltub investeerija eelistustest ja valmisolekust testimata võrdlusalusest kõrvale kalduda. (Verheyden *et al.*, 2016) Ettevõtte ESG omadused võivad olla kasulikud finantsnäitajad. ESG reitingud võivad sobida ka finantsanalüüside jaoks (Giese *et al.*, 2019). Jätkusuutlikkuse integreerimisega äristrateegiasse ja praktikasse ning jätkusuutlikkuse aruandluse parandamisega kaasnevad eelised hõlmavad suuremat läbipaistvust, paremat mainet ja legitiimsust, suurenenud brändiväärtust, töötajate ja klientide suuremat lojaalsust, väiksemaid kulusid, paremaid äritavasid, suuremat tõhusust ja ettevõtte väärtustamist ning konkurentsivõimet. (Sanchez-Planelles *et al.*, 2021)

Tänapäeval on ettevõtete jätkusuutlik lähenemine äritegevusele muutumas üha tavalisemaks ja huvirühmade poolt oodatud. Janicka ja Sajnog (2022) leidsid, et ettevõtte ESG-tulemused mõjutavad positiivselt selle turukapitalisatsiooni. Seetõttu võib eeldada, et Euroopa Liidus on ettevõtete ESG-aruandlus investorite jaoks olulise tähtsusega tegevus ning praegune EL-i direktiiv muuhulgas CSRD osas on turul ootuspärane. Rahvusvahelises mastaabis tehtud uuringute tulemused näitavad, et ESG aruande koostanud ettevõtete finantstulemused on paremad kui teistel ettevõtetel. Janicka ja Sajnogi uuringud toetavad seda järeldust – tulemused

võimaldavad eeldada, et investorid ootavad ettevõtetest ESG aruande esitamist ja turg hindab ESG aruandlusettevõtteid kõrgemalt.

ESG kohustuslik avalikustamine suurendab ESG aruannete kättesaadavust ja kvaliteeti, eriti madala ESG tulemuslikkusega ettevõtete puhul. Kohustuslik ESG aruandlus aitab parandada ettevõtte finantsteabe keskkonda: analüütikute tuluprognosid muutuvad pärast ESG avalikustamise kohustuslikuks muutumist täpsemaks ja vähem hajutatuks. Tegelikuses muutuvad negatiivsed ESG-juhtumid vähem tõenäoliseks ja aktsiahindade krahhi risk väheneb pärast kohustusliku ESG avalikustamise kehtestamist. Need leiud viitavad sellele, et ESG kohustuslikul avaldamisel on kasulik informatiivne ja tegelik mõju. (Krueger *et al.*, 2021) ESG avalikustamine suurendab läbipaistvust, vähendab teabe asümmeetriat ja suurendab investeringute tõhusust. (Ellili, 2022) Tõendid näitavad, et ettevõtte ESG-teabe läbipaistvus on positiivne seos ettevõtte tõhususega pigem mõõduka avalikustamise kui kõrge või madala avalikustamise tasemel. Juhtimisteabe avaldamisel on tugevaim positiivne seos ettevõtte tõhususega, millele järgneb sotsiaalse ja keskkonnaalase teabe avalikustamine. (Xie *et al.*, 2019) Samuti ühiskondlikult hästi nähtavad organisatsioonid (arvesse on võetud näitajad, nagu majandustulemused, ettevõtte kasumlikkus, finantsvõimendus ja suurus) on tavaliselt meedia, regulaatorite ja ühiskonna surve all. Seetõttu avaldavad need organisatsioonid rohkem ESG-teavet mitte ainult selleks, et täita oma vastutust eri sidusrühmade ees, kes võiksid neid sotsiaalselt vastutustundlikuks pidada, vaid ka selleks, et suhelda ja veenda avalikkust, et nad vastavad viimaste sotsiaalsetele ootustele, et seda survet vähendada. Ettevõtted avalikustavad oma jätkusuutlikkuse praktikaid, et näidata huvirühmadele, et nende tooted ja teenused on ihaldusväärsed ja kasulikud eri sidusrühmadele, saavutades seeläbi ühiskonnas legitiimse staatuse. (Rashidah & Maha, 2021)

Veel ühe artikli eesmärk oli tuvastada, kuidas ESG lisab väärtust aktsionäride pikaajalisele väärtuse loomisele ja selgitada välja, kas ettevõtted on teadlikud ESG positiivsetest mõjudest ja kas nad muutuvad ESG-teadlikumaks. Viies läbi akadeemilise kirjanduse kvalitatiivse sisuanalüüsi, oli Zumente ja Bistrova (2021) uurimistöö eesmärk kõigepealt kindlaks teha, kas ettevõtte ESG-teadlikkus mõjutab aktsionäride väärtust positiivselt. Teiseks võrreldakse Kesk- ja Ida-Euroopa börsil noteeritud Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete missiooni avaldusi nende versioonidega, et testida, kas ettevõtted on ESG tähtsusest teadlikumad. See analüüs võimaldas leida, kas ettevõtted on suunanud oma tähelepanu ESG teguritele, mis on osa oma eksisteerimise eesmärgist ja seega pikaajalisest aktsionäride väärtuse loomisest, mis on börsil noteeritud ettevõtete üks peamisi eesmärke. Analüüsi tulemused näitavad, et kõrgema

jätksuutlikkuse teadlikkusega ettevõtted tagavad aktsionäridele väärtuse loomise nii paranenud finantstulemuste, juhtimiskvaliteedi kui ka väiksemate riskinäitajate kaudu. Lisaks avaldavad kvalitatiivsed mitterahalised tegurid, nagu maine, sidusrühmade usaldus, töötajate rahulolu ja kaasatus, pikaajalisele väärtusele veelgi suuremat mõju kui puhtad finantsküsimumused.

Sotsiaalselt vastutustundlik äri ja ettevõtete eetiline käitumine on akadeemilistele ringkondadele ja praktikale huvi pakkunud aastakümneid. Tähelepanu keskmes on olnud peaaegu eranditult suurettevõtted, samas kui väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted (SME – *small entities*) pole nii palju tähelepanu saanud. Seega on olemas veel üks uuring, mis keskendub Saksamaal SME-de ettevõtjate või omanik-juhtide sotsiaalselt vastutustundlikele äritavadele. Lähtudes eeldusest, et SME-de otsustajad on kogu äritegevuse keskne koht, pöörduiti kvalitatiivse ja kvantitatiivse uuringu käigus Saksa ettevõtjate ühenduse liikmete poole. Neil paluti hinnata, kuidas väljendub nende sotsiaalne vastutus konkreetsetes juhtimistavades valitud sidusrühmade ees. Eeldati, et need tavad põhjustavad vastavate sidusrühmade positiivseid reaktsioone ja mõjutavad seejärel positiivselt ettevõtte finantstulemusi ehk kulude vähenemist ja kasumi suurenemist. Töös on välja toodud uurimismudel, mis selgitab SME juhi sotsiaalse vastutuse ja ettevõtte väärtuse loomise vahelist seost ehk seda, kas isiklikud väärtused loovad majanduslikku väärtust. Leiti, et sotsiaalselt vastutustundlikud juhtimistavad nii töötajate, klientide kui vähemal määral ka ühiskonna suhtes avaldavad positiivset mõju ettevõttele ja selle tulemustele. Sellisena võivad väärtused luua lisaväärtust. Samuti on selgunud, et töötajad, kliendid ja ühiskond on SME-de jaoks kõige tähtsamad sidusrühmad. Eelkõige nõustusid vastajad, et väärtusorientatsioon töötajatele on väga oluline. Samuti leiti selles uuringus, et suhete juhtimine ettevõtte peamiste sidusrühmadega, eriti töötajatega, on seotud finantstulemustega. Väärtusorientatsioon klientidele avaldas positiivset mõju nii tajutavale klientide rahulolule, valmisolekule anda konstruktiivset tagasisidet kui ka klientide hinnatundlikkuse vähenemisele. Lõpuks, väärtusorientatsioon ühiskonnale avaldab positiivset mõju ettevõtte mainele. (Hammann *et al.*, 2009) Grewal *et al.* (2019) leidsid, et negatiivne tureaktsioon on koondunud nõrga ESG tulemuslikkusega ettevõtetele, mille keskmine tootlus on $-1,54\%$. Seevastu tugeva avalikustamisega ettevõtete keskmine positiivne tootlus on $0,52\%$. Tulemused näitasid, et ESG-ga ettevõtete keskmine kasumlikkus on kõrgem ja turu reaktsioon (äratuntavus, konkurentsivõime) positiivsem ESG infot avaldavate ettevõtete jaoks.

Keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimiskriteeriumide (ESG) ning ettevõtte finantstulemuste vahelise seose otsimine ulatub 1970. aastate algusesse. Sellest ajast alates on teadlased ja investoriid avaldanud selle seose kohta rohkem kui 2000 empiirilist uuringut ja mitu ülevaateuuringut. Suurim varasem ülevaateuuring analüüsib ainult olemasolevate esmaste uuringute alamhulka, mistõttu on tulemuste üldistamine keeruline. Seega on teadmised ESG kriteeriumide finantsmõjude kohta killustatud. Friede *et al.* (2015) toovad välja kõik varasemate akadeemiliste ülevaateuuringute esmased ja teisesed andmed. Seega on uuringus ühendatud umbes 2200 eraldiseisva uuringu tulemused. Nende tulemused näitavad, et ESG-sse investeerimise äripõhjus on selgelt empiiriline. Ligikaudu 90% uuringutest leiavad ESG-ettevõtte finantstulemuste mittenegatiivse seose. Veelgi olulisem on see, et enamik uuringuid annavad positiivseid tulemusi. Paljulubavaid tulemusi saavutatakse portfelli- ja portfellivälise uuringute, piirkondade ja noorte varaklasside eristamisel ESG-sse investeerimisel, nagu arenevad turud, ettevõtete võlakirjad ja roheline kinnisvara.

ESG ja finantstulemuste vahelist seost uurivatel metauuringutel on aastakümnete pikkune ajalugu. Pääaegu kõik artiklid, mida need käsitlevad, on aga kirjutatud enne 2015. aastat. Need analüüsid leidsid positiivseid seoseid ESG tulemuslikkuse ja tegevuse efektiivsuse, varude tootluse ja madalama kapitalikulu vahel. Viis aastat hiljem oli näha ESG ja mõjuinvesteeringute plahvatuslikku kasvu – suures osas tänu üha suurenevatele tõenditele, et olulistele ESG-probleemidele keskendunud äristrateegia on kvaliteetsete juhtimismeeskondade ja parema tulu sünonüüm. Whelan *et al.* (2021) leidsid positiivse seose ESG ja finantstulemuste vahel 58% ettevõtete uuringutest, mis keskendusid tegevusnäitajatele, nagu ROE, ROA või aktsia hind, kusjuures 13% näitasid neutraalset mõju, 21% erinevaid tulemusi (sama uuring leidis positiivsed, neutraalsed või negatiivsed tulemused) ja ainult 8% näitavad negatiivset seost. Investeerimisuuringute puhul, mis keskendusid tavaliselt riskiga kohandatud atribuutidele, nagu aktsiaportfelli alfa või Sharpe'i suhe, näitasid 59% tavapäraste investeerimismeetoditega võrreldes sarnast või paremat tulemust, samas kui ainult 14% leidis negatiivseid tulemusi. Samuti oli leitud positiivseid tulemusi, kui vaadati läbi 59 uuringut, milles oli näha finantstulemuste seotust kliimamuutustega. Ettevõtete poole pealt jõudis positiivse järelduseni 57%, neutraalse mõjuga 29%, erinevalt 9% ja negatiivselt 6%. Investoriite uuringuid vaadates näitas 65% tavapäraste investeeringutega võrreldes positiivset või neutraalset tulemust ning ainult 13% näitas negatiivseid tulemusi. Pärast rohkem kui tuhande individuaalse uuringu uurimist tegid autorid ESG ja finantstulemuste vahelise seose kohta järgmise järelduse:

1. ESG-st tingitud paranenud finantstulemused muutuvad pikema aja jooksul märgatavamaks.
2. ESG-sse investeerimine pakub kaitset kahjude eest, eriti sotsiaalse või majanduskriisi ajal.
3. Ettevõtete jätkusuutlikkuse algatused näivad parandavat finantstulemusi tänu vahendavatele teguritele, nagu parem riskijuhtimine ja rohkem innovatsiooni.
4. Uuringud näitavad, et vähese CO₂ heite kaudu tuleviku eest hoolitsemine parandab finantstulemusi.

ESG-s kasutatakse tavaliselt meetmeid, et hinnata ettevõtte välismõjudega, nagu kliimamuutused või sotsiaalsed konfliktid, seotud riske. ESG-mõõdikuid kasutatakse tavaliselt ettevõtete hindamiseks, mis põhjustab kaudselt ettevõtte vajaduse oma hinnanguid parandada. Aktiivsed investorid kasutavad ESG skoori, et jälgida ja suhelda ettevõtetega seoses nende täiustustega konkreetsetes huvivaldkondades. Kuna ESG meetmeid kasutatakse sageli jälgimise eesmärgil, võivad need ettevõtteid teatud määral distsiplineerida. Samas distsiplineerib ESG ettevõtet või tööstusharu ainult siis, kui piisav arv töötajaid või üks olulisi osalejaid, näiteks ettevõtte suurim aktsionär, toetab seisukohta, et teatud ESG nõrkusi tuleks järgnevate tegevuste puhul arvesse võtta. ESG-l põhinevad distsiplinaarmed on tõenäoliselt ajendatud turujõududest. Seetõttu võib juhtuda, et paremate finantsnäitajatega ettevõtted puutuvad kokku madalama ESG distsipliiniga kui nende turuatraktiivsuse tõttu finantsraskustes ettevõtted. Isegi kui see nii ei ole, ei mõjuta ESG-l põhinevad distsiplinaarmed nii hea finantsseisuga ettevõtteid kui ka väiksema finantsjõuga ettevõtteid. Samas kui investorid ja tarbijad saavad ESG-sid kasutada ettevõtete otseseks distsiplineerimiseks, näiteks investeringute ja ostude kinnipidamiseks, siis kõige tõhusama distsiplineeriva mõju saab saavutada läbi isedistsiplineeritud protsesside ettevõtetes. (Arvidsson & Dumay 2021)

Broadstock *et al.*, (2020) uuring aitab sellele arutelule kaasa, uurides ettevõtete ESG-poliitikasse kaasamise mõju nende innovatsioonivõimekuse tasemele. See uuring annab tõendeid seose kohta ESG poliitika vastuvõtmise ja ettevõtete innovatsioonivõime vahel. Teisisõnu suurendab ettevõtete CSR/ESG poliitika kasutuselevõtt alguses nende võimet innovatsioonitegevusega tegeleda ja seejärel mõjutab lõpuks positiivselt nende väärtuse loomist ning finants- ja tegevustulemusi.

Krediidiasutused hindavad nii ESG tulemuslikkust kui ka avalikustamist ning integreerivad ESG-teabe oma laenuotsustesse, sest kõrgema ESG-skooriga ettevõtetel on madalam võlakulu (Eliwa *et al.*, 2021). ESG tegurid on üks peamisi näitajaid, mida pangad kasutavad ettevõtetele krediidireitingu kontrollimiseks ja määramiseks, eriti pärast COVID-19 pandeemiat (Chodnicka-Jaworska, 2021).

1.3.2. ESG negatiivne mõju

Kuigi varasem empiiriline kirjandus viitab positiivsele seosele ESG reitingu tasemete ja tulude vahel, leidub ka uuringuid, mis annavad probleemide tõttu kriitilise ülevaate. Üks põhjus on see, et analüüsitakse andmeid eri riikide kohta. Samas riigispetsiifilised tegurid, nagu valitsemine, töajõud ja majandus, mõjutavad oluliselt ettevõtete ESG avalikustamist. (Baldini *et al.*, 2016) Kasutades kahte eri lähenemisviisi, uurivad Halbritter ja Dorfleitne (2015) ettevõtte sotsiaalse ja finantstulemuste vahelist seost ESG reitingute põhjal. Selle uuringu autorid arvavad, et varasemad uuringud on tuvastanud olulisi erinevusi mitme ESG reitingu kontseptsiooni omadustes. Sellest tulenevalt on ülioluline käsitleda seda küsimust rohkem kui ühe ESG andmestiku abil. Lisaks tugineb enamik uuringuid andmetele, mis koguti enne 2007. aastat. Sotsiaalselt vastutustundlike investeringute (SRI – *Socially Responsible Investments*) puhul on turu tohtu arengu tõttu väga oluline kasutada uusimaid saadaolevaid andmeid. Autorid kasutavad oma tõendite saamiseks ESG portfelli strateegiat ning ristlõike regressioone. Uuringu tulemused näitasid, et ESG portfellid ei näita olulisi tootluse erinevusi kõrge ja madala ESG reitinguga ettevõtete vahel. See kehtib nii koondhindade kui ka üksikute komponentide kohta. Selle uuringu mudel näitab viimaste aastate tulude selget langust. Seega seab see uuring kahtluse alla seose ESG reitingute ja tulude vahel. (Halbritter & Dorfleitner, 2015)

ESG arvu kasvuga kaasnes segadus ja pettumus ESG aruandlusega. ESG aruandlus on loonud keeruka ökosüsteemi, millest igäüks loob oma aruandlusstandardid. Praegu ollakse üksmeelel, et praegused ESG aruandlusmehhanismid ei anna oodatud tulemusi. Aruandeid avaldavad ettevõtted seisavad silmitsi eri sidusrühmade survega koostada aruandeid mitme süsteemi alusel, olenevalt rühma eelistustest ning arvestades paljusid vabatahtlikke aruandlusstruktuure ja nende vabatahtlikkust. (Sulkowski & Jebe 2022) Paljud pööravad tähelepanu asjaolule, et ESG aruandlusega seotud kulud on liiga suured. Ettevõtted kurdavad ka selle üle, et nad kulutavad rohkem aega andmete kogumisele ja aruannete koostamisele kui oma tegevuse parandamisele. (Sarfaty, 2013)

ESG andmete kehtivuse hindamiste ühine puudus on see, et kuna ESG-teabe jaoks puuduvad mõõtmis- ja aruandlusnõuded, tegutseb turu teabevajaduse rahuldamiseks mitu pakkujat, kellel on erinevad andmed. See on konkurentsikeskkonna standardne turuprotsess. Diskussioone ESG andmete mitmekesisuse üle õhutab sageli põhiküsimus, kas ESG mõõtmiseks on olemas parem või õigem lahendus. Kuna aga ESG andmete loomiseks kasutatavad mõisted on ühiskonna loodud, väidavad R. Eccles ja J. Stroeckle (2019), et objektiivset õiget või valet pole olemas. Selle asemel, et otsida parimat allikat, saavad kasutajad rohkem kasu sellest, kui nad teavad, kuidas eri allikad andmeid kujundavad ja mida nad vaatavad, et kasutajad saaksid hinnata, kuidas neid oma vajaduste jaoks kõige paremini kasutada, näiteks investeerimisotsuste jaoks. Di Giuli ja Kostovetsky (2014) leiavad ka olulise negatiivse seose ettevõtete ESG/CSR-i skooride muutuste ja ROA või aktsiate tootluse muutuste vahel, mõõdetuna kolme aasta jooksul. Samuti järelavad nad, et kui ettevõtted laiendavad oma ESG/CSR-i poliitikat, on selle tagajärjeks aktsiate edaspidine alatootlus ja ROA pikaajaline halvenemine. Alareeni (2020) uuringu tulemused näitasid, et keskkonna ja ettevõtte sotsiaalse vastutuse avalikustamine on negatiivselt seotud ROA ja ROE-ga.

2. ESG ARUANDLUSE OLULISUS JA SELLE MÕJU EESTI ETTEVÕTETE TÖÖTAJATE VAATENURGAST

2.1 Meetodi valik

Magistritöö teises peatükis keskendub autor töös seatud eesmärkide täitmisele ehk soovib seeläbi teada saada, milline on töötajate hetkearusaam ja -arvamus ESG aruandluse kohta ning milliseid eeliseid nad näevad ESG aruandlusest ja kuidas ESG aruandlus saab mõjutada nende ettevõtte tegevust.

Töö empiirilise osa analüüsiks on valitud kvalitatiivne uurimismeetod. Autori arvates on sellise uue teema nagu ESG jaoks vaja kasutada poolstruktureeritud intervjuud. Selle intervjuutüübi puhul on teema teada ja küsimused eelnevalt formuleeritud, kuid vestluse käigus saab uurija ise otsustada küsimuste esitamise järjekorra, erinevalt struktureeritud intervjuust, kus on kindlad küsimused ja kindel järjekord ning uurija ei saa intervjuu ajal küsida vahele täpsustavaid küsimusi. Poolstruktureeritud intervjuu meetod on sobilik uuritava teema mõistmiseks, kuna ESG teemat on veel vähe uuritud. (Patton, 2014) Samuti kasutatakse intervjuusid kvalitatiivsete uuringute läbiviimisel, mille käigus uurija on huvitatud arvamustest, hoiakutest, kogemustest, protsessidest, käitumisest või ennustustest arusaamise või nende mõistmise vastu. Lisaks võivad intervjuueeritavad olla intervjuule vastuvõtlikumad kui muude andmete kogumise meetodite suhtes. (Rowley, 2012)

Intervjuu jaoks valiti raamatupidajad ja osakonnjuhid. Osakonnjuhid otsustati valida põhjusel, kuna nemad on need, kes juhivad oma osakonda ja teevad pidevalt koostööd töötajatega. Autoril on huvi teada nende arvamust, kas ESG aruandlus ja ESG põhimõtted on nende töö kvaliteedi seisukohalt olulised ja annavad nende osakonnale mingi väärtust. Osakondade juhid vastutavad ülesannete täitmise eest ja neil on täielik ülevaade, kuidas nende osakond toimib, millised on vajakajäämised ja kuidas saaks parandada mitmesuguseid parameetreid, näiteks efektiivsust ja kvaliteeti. Seetõttu on osakonnajuhatajad need, kes saavad seada ESG aruandluse eesmärgid ja kirjeldada, kuidas nende osakonnad norme täidavad ja nii edasi. Autorit oleks huvitanud ka firma tegevjuhi (CEO) arvamus, kuid nende hõivatuse tõttu ei saanud autor neid intervjuuerida. Tegevjuht vaataks kogu ettevõtet tervikuna, aga osakonnajuhatajatel võib olla täpsem ja õigem ettekujutus sellest, kuidas ESG saab nende osakonda aidata. Tavaliselt on ettevõtetes tegevjuhi ja osakonnajuhatajate ühine töö mõne uue idee või strateegia elluviimine.

Intervjuudeks valiti ka raamatupidajaid, sest autor oli huvitatud sellest, mida raamatupidajad uuest aruandlusest arvavad, kas nad peaksid osalema ESG rakendamisel ettevõtte elus ja kas see on nende jaoks oluline. Raamatupidajal võib kõiki finantsnäitajaid nähes tekkida ideid ja mõtteid, kuidas ettevõtte tegevust paremaks muuta. Samuti saab raamatupidaja kogu ettevõtte finantsosa nähes anda nõu või juhtida juhtkonna tähelepanu mõnele probleemile. Samas majandusaasta aruande koostamisel tegevusaruande juures on raamatupidajad väga tihti kaasatud ja väga võimalik, et raamatupidajad on tulevikus samuti kaasatud ESG aruande koostamisse. Raamatupidajad koostavad suure tõenäosusega aruande mõned osad ja koguvad selle jaoks finantsteavet.

Kokku küsitleti kuut inimest: kolm raamatupidajat ja kolm osakonnajuhti kuuest erinevatest ettevõtetest. Autor ei valinud konkreetseid majandusharusid, milles küsitletud inimesed töötavad, sest soovis teada eri tegevusalade inimeste arvamusi. Uuringus osalesid peamiselt teenuseid osutavates ettevõtetes töötavad inimesed. Neli ettevõtet kuuest pakuvad IT-teenuseid. Tootmisega tegelevad ettevõtted intervjuul ei osalenud. Otsustati välja valida ainult Eesti ettevõtted, kuna selle tööga tahetakse välja selgitada ESG olulisus Eesti turul. Nii võib see uuring olla kasulik Eesti ettevõtetele, kuna ESG teema ja ESG aruandlus on Eesti jaoks üsna uus valdkond ning tulevikus peavad suur- ja keskmise suurusega ettevõtted koostama ESG aruandeid. Praegu on jõustus uus direktiiv, millega alates 2025. majandusaastast tuleb ESG aruanne esitada kõigil suurettevõtetel. Mõne aja pärast on võimalik, et see ka keskmise suurusega ettevõtte kohustus. Sel põhjusel valis autor intervjuudeks inimesed, kes töötavad kas suur- või keskmise suurusega ettevõttes, kuna autori hinnangul ei nõuta ESG aruandlust väikeettevõttelt vähemalt lähiajal.

Nelja inimest küsitleti isiklikult ja kahe inimesega tehti videokõne. Intervjuu kestus oli 40–60 minutit. Intervjuu käigus tegi autor märkmeid ja kui intervjuuerija oli nõus, tegi autor intervjuust helisalvestuse. Autor küsis ka luba nime kasutamiseks magistriritöös ja kui nõusolek saadi, siis on selles töös küsitlevate nimed ka avalikustatud.

Intervjuu küsimused võib jagada kahte kategooriasse. Esimese kategooria küsimused puudutavad vastutustundlikku/jätkusuutlikku ettevõtlust. Neile küsimustele vastates selgub, kui palju intervjuueritav teab kõnealusest teemast ja kas ta peab seda oluliseks. Teine osa küsimustest on ESG aruandluse kohta: kas intervjuuerija jaoks on ESG oluline ja kas ESG aruandlus võib ettevõtte tegevust positiivselt mõjutada. Intervjuul esitatud küsimused on võimalik leida töös lisa (vt lisa 1).

2.2 Intervjuu tulemused

Intervjuul osales kuus inimest: kolm raamatupidajat ja kolm osakonnajuhatajat. Kaks inimest (üks osakonnajuht ja üks raamatupidaja) nõustusid oma nime mainimisega selles töös. Mõned inimesed keeldusid töös oma nime avaldamast, sest intervjueritav ei olnud volitatud ettevõtte nimel ESG teemat kommenteerima. See on ettevõttes ja nende grupis väga oluline teema, mis mõjutab paljusid protsesse. Sellel teemal on omad vastutajad ja vaatenurk, kuidas intervjueritav seda nägi, ei kata kogu teemat täielikult tema ettevõtte vaates. Seega ei saa intervjueritav ESG teemat esitada oma ettevõtte kontekstis, küll aga esitas ta oma isikliku arvamuse. Samuti kõik intervjueritavad otsustasid mitte avaldada, millistes ettevõtetes nad töötavad. Autor sai avaldada vaid teavet selle ettevõtte tegevuse ja suuruse kohta, milles intervjueritav töötab.

Järgnevalt tutvustatakse intervjuus osalenuid ja antakse intervjuu tulemuste ülevaade.

Intervjueritavad, kes töötavad osakonnajuhtidena:

Intervjueritav nr 1 – Ilja Peters, IT-osakonna juht ettevõttes, mis tegeleb makseterminalide ja kaardimaksete teenusega. See on keskmise suurusega ettevõtte. Ettevõtte on osa kontsernist, mille emaettevõtte asub Taanis. Intervjueritav töötab selles ettevõttes IT-juhina ja vastutab IT-süsteemide eest.

Intervjueritav nr 2 on IT-osakonna juht ja töötab keskmise suurusega ettevõttes, mis pakub IT-lahendusi teistele firmadele, mis peamiselt asuvad välismaal. Ettevõtte on osa kontsernist, mille emaettevõtte asub Saksamaal.

Intervjueritav nr 3 on aruandluse valdkonna juht krediitiasutuses. See ettevõtte on suurettevõtte ja noteeritud börsil.

Intervjueritavad, kes töötavad raamatupidajatena:

Intervjueritav nr 4 töötab pearaamatupidajana *startup*-ettevõttes, mis pakub IT-lahendusi pankadele. Ettevõtte on keskmise suurusega.

Intervjueritav nr 5 – Irina Jevstratova. Irina on raamatupidaja mitmes ettevõttes. Peamiselt pakub ta raamatupidaja teenuseid kasutatud autode müügiga seotud ettevõtetele, mis on

keskmise suurusega ettevõtted. Samas pakub ta raamatupidamisteenust ka väikese suurusega ettevõtetele.

Intervjueeritav nr 6 on raamatupidaja ja töötab ettevõttes, mis pakub IT-teenuseid. Ettevõtte on keskmise suurusega.

2.2.1 Raamatupidajate ja juhtide teadlikkus jätkusuutlikust ettevõtlusest ja ESG-st ning selle olulisusest

Viis inimest kuuest oskasid öelda, et on kursis jätkusuutliku ettevõtluse teemaga. Intervjueeritav nr 1 (osakonnajuht) ei osanud alguses öelda, mida vastutustundlikkus/jätkusuutlikkus ettevõtluses tähendab, kuid pärast selgitamist vastas küsitletav, et ta on sellest kontseptsioonist teadlik. Selgus, et ta teab sellest palju, kuid lihtsalt polnud seda terminit varem kuulnud. Kõige paremad teadmised olid kahel ülejäänud juhil. Nad oskasid kõige rohkem rääkida jätkusuutlikust ettevõtlusest ning lisaks keskkonnaaspektile arvestasid ka sotsiaalset külge. Teised vastajad tundsid seda mõistet ainult ökoloogia ja keskkonnakaitse seisukohalt.

Ainult kolmel intervjueeritaval olid varasemad teadmised ESG terminist ja ESG aruandlusest. Intervjueeritav nr 4 (pearaamatupidaja) oli terminit küll kuulnud, kuid ta ei osanud täpsemalt selgitada, mis on selle termini taga. Intervjueeritavad nr 1 ja 6 ei olnud ESG-st varem kuulnud. Osakonnajuhtidel nr 2 ja 3 olid põhjalikud teadmised ESG kohta, kuid enamasti räägiti ainult keskkonnast ja sotsiaalsest põhimõttest ega puudutatud ettevõttejuhtimist (G ehk *Corporate Governance* 'ettevõttejuhtimine'). Edasiste küsimuste jaoks pidi autor intervjueeritavatele selgitama, et ESG mõistega kaasneb ka sotsiaalne ja juhtimise mõju, mitte ainult keskkonna mõju.

Küsimusele, kas vastutustundlik ettevõtlus on nende arvates oluline ja kas ettevõtjad peaksid jätkusuutlikkusest/vastutustundlikkusest hoolima, andsid intervjueeritavad erinevaid vastuseid. Intervjueeritavad olid seisukohal, et see teema on oluline ja ettevõtted peavad selle oma tegevustesse kaasama, kuid erineval määral.

Alustame juhtide arvamusel. Intervjueeritav nr 1 arvab, et jätkusuutlikkuse ja ESG teema on oluline peamiselt keskkonnale. Samas peaksid tema arvates selle teemaga tegelema kõik ettevõtted, eriti aga aktiivsed tootmisettevõtted (neil on suurem prügivoog ning nad kasutavad teistest rohkem mitmesuguseid ressursse).

Intervjueeritav nr 2 arvab samuti, et jätkusuutlikkuse ja ESG teema on väga oluline ja ettevõtted peavad selle oma tegevustesse kaasama. Paljude tarbijate ja klientide jaoks on muutunud kaalukaks teguriks see, milliselt ettevõttelt ja millise kvaliteediga kaubad saadakse. Kvaliteet on nüüdseks muutunud paljude jaoks oluliseks ja inimesed ei osta enam kõige odavamad toodet, kuna see eeldab sageli odava tööjõu kasutamist ning vähem keskkonnasõbralike materjalide ja tootmise kasutamist. Inimesed vaatavad üha enam, kellelt nad kaupu ostavad, millistesse ettevõtetesse investeerivad jne. Valitseb tendents, et inimesed on hakanud rohkem oma tervisest ja keskkonnast hoolima. Seetõttu on ettevõtte jaoks oluline oma jätkusuutlikku tegevust täiustada, kuna selle toel saab kliente ja töötajaid ligi meelitada. Ideaalis võiksid kõik ettevõtted proovida kasutada ESG kontseptsiooni. Siiski ei sõltu kõik mitte niivõrd ettevõtte suurusest, kui selle tegevusest. Näiteks peaksid tootmisettevõtted kindlasti rohkem jätkusuutlikkusele mõtlema, kuna just nemad tekitavad rohkem jäätmeid ja kasutavad erinevat tööjõudu. Seejuures peaksid kõik ettevõtted, k.a IT-valdkonnas, mõtlema paberi tarbimise vähendamisele ja niinimetatud roheline kontori loomisele – ka need tegurid, kuigi vähemal määral, mõjutavad keskkonda nii ökoloogiliselt kui ka sotsiaalselt.

Intervjueeritava nr 3 jaoks on jätkusuutlikkus ja ESG väga oluline teema kahel põhjusel. Esiteks – looduslikud ressursid maailmas on piiratud, samas inimeste arv kasvab, seega kasvab ka tarbimine ja me kasutame liiga palju ning sellest kindlasti ei jätku pikas perspektiivis. Selle tõttu ongi vaja analüüsida ja hinnata, kui palju me võtame keskkonnalt, loodusest. Teine aspekt on see, mida me ise vastu anname. Kas anname vastu suurel määral kasvuhoonegaase või proovime negatiivset mõju keskkonnale vähendada. Intervjueeritava arvates peaksid ideaalis kõik ettevõtted proovima jätkusuutlikult tegutseda, kuna kõik ju tarbivad ressursse. Samas on kindlasti vaja võtta arvesse, mis toimub praegu Euroopa ja Eesti majanduses, ning et väiksematele ettevõtetele on seda raskem rakendada. Alustama peaks proportsionaalselt ülevalt ehk neist ettevõtetest, kes on tippasemel ja annavad teistele eeskuju – nad on suuremad, neil on rohkem tööjõudu, teadmisi ja võimekust, et alustada selle initsiatiiviga ning näidata teistele, mida ja kuidas nad mõõdavad ja teevad. Seejärel võiks kogemusi rakendada kõikidele teistele ettevõtetele.

Järgnevalt ülevaade raamatupidajate seisukohtadest. Intervjueeritava nr 4 arvates on jätkusuutlikkuse teema oluline rohkem suureettevõtete jaoks, mitte väikeettevõtetele või ettevõtetele, kes alles arenevad/kasvavad, sest selles faasis on nende eesmärgiks eelkõige stabiilsus ja kasv. Nad üritavad kulusid madalal hoida, seevastu ESG toob kaasa uusi suuri kulusi. Kui vaadata ökoloogia vaatenurgast, siis ettevõtte kasvuperioodil on

keskkonnasõbralikumad lahendused kulukamad. Samas ESG-s on kõige tähtsamad inimesed ehk sotsiaalne aspekt (S). Investorite jaoks on väga oluline, et töötajad tunneksid end oma töökohal hästi, sest rahulolevad töötajad on produktiivsemad ja teevad oma tööd paremini. Nimetatud sotsiaalne aspekt ESG-s on väga oluline ja selle peale peab iga ettevõtte mõtlema, sest inimesed on kõige tähtsam ressurss.

Intervjueeritava nr 5 (raamatupidaja Irina) arvates peab ettevõtte hoolitsema looduse eest, raamatupidaja peab edastama infot arvutiprogrammidesse ja vähem kasutama paberit, vähendama printimist jne. Irina jagas näiteid ettevõtlusega seotud autode müügist, kuna tal on selle kohta rohkem teavet. Näiteks peaksid autodega seotud ettevõtted vanadest autodest lahti saama ning ostma uuemad, elektrilised, mis eraldavad vähem CO₂ heitmeid. Teisisõnu, toodet müües peab toode vastama keskkonnasõbralikumale kontseptsioonile. Nagu teisedki intervjueeritavad, peaksid tootmisettevõtted Irina sõnul mõtlema rohkem ESG ja jätkusuutlikkuse peale, kui tegemist on ettevõttega, mis pakub teenuseid või müüb midagi. Tegelikult on see siiski keeruline, sest kui toote järele on nõudlus ja see müüakse niikuinii ära, siis see sobib ettevõttele – ta saab oma kasumi kätte. Samas kui kaup (siinses intervjuus on kõne all autod) on legaalne müüa ehk seadusandlikul tasandil piirangut ei ole, siis firma müüb ikka autosid, sest ettevõtte jaoks on praegu peamine ülesanne mitte säästa keskkonda, vaid teenida raha ja maksta inimestele palka. Sotsiaalsetest aspektidest rääkides on vastutustundlikus ettevõttes eesmärk pakkuda oma töötajatele head töökeskkonda. Töötajad peavad olema rahul ja nende heaks peaks midagi tegema, et nad tahaksid ettevõttes edasi töötada ega lahkuks.

Kuigi intervjueeritav peab oluliseks vastutustundliku äri ajamist, on see Eestis keeruline. Riik peaks toetama keskkonda säästvat ja vastutustundlikku ettevõtlust. Näiteks kõik töötajatele mõeldud üritused kuuluvad erisoodustusmaksu alla ehk ettevõtte ei maksa mitte ainult ürituse enda eest, vaid ka lisamaksu. See on ettevõttele väga suur kulu. Riik loeb selle kulu ettevõttega mitteseotuks, kuid tegelikult on see ettevõttes töötavate inimeste jaoks väga oluline.

Intervjueeritava nr 6 hinnangul on jätkusuutlikkus väga oluline teema ja ettevõtted peaksid sellele mõtlema. Peamiselt need ettevõtted, mis tegelevad tootmisega, samuti suureettevõtted, sest neil on selleks rohkem ressursse. Samas peaksid ka väikeettevõtjad tema arvates hoolitsema selle eest, et nende äri oleks vastutustundlik, kuid tänu oma väiksusele kahjustavad nad loodust tõenäoliselt vähem. Sotsiaalse aspekti vaates peaksid loomulikult kõik ettevõtted mõtlema, kuidas parandada töötajate võimalusi, töökeskkonda ja muud.

2.2.2 Jätkusuutlikud tegevused intervjueritud inimeste ettevõtetes

Üks intervjuuküsimusi oli, kas ja mis teeb intervjueritavate inimeste ettevõtteid jätkusuutlikuks/vastutustundlikuks. Kõikides ettevõtetes püüavad nad oma töötajatest hoolida ja pakkuda mingeid hüvesid (näiteks puuviljad, maiustused, kohv kontoris, üritused ja koolitused). Kõik ettevõtteid püüavad oma jäätmeid sorteerida. Intervjueritaval nr 2 peetakse ettevõttes ka selliseid tegevuspäevi, kus koristatakse kogu meeskonnaga prügi, istutatakse puid ja aidatakse inimesi sotsiaalselt.

Krediitiasutuses on ESG teema äärmiselt oluline. Ettevõtte tegutseb reguleeritud valdkonnas ja neil on olemas spetsiaalne osakond, kes tegelevad jätkusuutlikkusega. Töötajad analüüsivad regulatsioone ja muutuseid ettevõtte äris ning sõnastavad eesmärgid, mille järgi ettevõtte tegutseb ESG suunas.

IT-ettevõtetes töötavad küsitletavad ütlesid, et nemad muudavad oma tehnikat pidevalt, kuna uusim tehnoloogia kulutab vähem energiat. Kindlasti hoolitsevad nad ka selle eest, et elektrijäätmed oleks õigesti sorteeritud. Intervjueritava nr 1 ettevõtte teenuste hulka kuuluvad plastkaartidega seotud IT-teenused. Juba praegu pakutakse makselahendusi, tänu millele saab plastist loobuda.

Märkimist väärrib ka see, et kaks intervjueritavat inimest töötavad rohelises kontoris ehk nende kontor on läbinud Eesti jätkusuutlikkusega seotud erikriteeriumid, mille järgi saab kontorit roheliseks nimetada.

Samuti näidati intervjuu käigus joonist, kus on kirjeldatud meetmeid, mida ettevõtteid saavad kasutada. Iga intervjueritav näitas, milliseid meetodeid kasutab ettevõtte, kus ta töötab (vt alljärgnevat joonist 1).

KESKKONNAMEETMED				SOTSIAALMEETMED				JUHTIMISMEETMED	
Kliimamuutused	Loodusressursside kasutamine	Saaste ja jäätmed	Keskonnaalased võimalused	Töajad	Toote / teenuse vastutus	Huvigruppide kaasatus	Sotsiaalsed võimalused	Ettevõtte juhtimine	Ettevõtte kultuur
Kokkupuude füüsiliste kliimamuutuste riskidega 5	Ökoefektiivsus 2	Ohtlikud ained ja jäätmed 1,3,5	Rohe- tehnoloogiad 1	Töajõu juhtimine 1,3,4,5,6	Tarneaahela juhtimine 4,5,6	Suhted ametiasutustega 1,2,3,4,5,6	Võimalused haridusele 1,3,4,5,6	Juhkonna vastutus 1,2,3,4,5,6	Õiguskuulekus 1,2,3,4,5,6
Kasvuhoone- gaaside emissioonid	Ökosüsteemide elurikkus ja maakasutus	Pakkematerjal ja jäätmed 1,3	Rohelised ehitised	Töetervishoid ja tööohutus 1,2,3,4,5,6	Inimõigused 1,3,4,5,6	Reputatsiooniküsimused 1,2,3,4,5,6	Juurdepäas infole 1,2,3,4,5,6	Riskijuhtimine 1,2,3,4,5,6	Ärieetika koodeks 1,2,3,4,5,6
Toodete ja teenuste CO ² jalajälg	Energiakasutus 2,3,4,5,6	Elektroonika- jäätmed 1,2,3,5	Roheline kontor 2,4	Töötajate koolitamine ja arendamine 1,2,3,4,5,6	Toote / teenuse ohutus ja kvaliteet 1,3,4,6	Kogukonna- suhted 3	Juurdepäas finantsidele 1,2,3,4,5,6	Tasustamine 1,2,3,4,5,6	Rahapesu tõkestamine 1,2,3,4,5,6
Keskonnamõju rahastamine	Veepuudus 5	Välisõhu saaste	Taastuenergia	Talendijuhtimine ja talentide hoidmine 1,2,3,4,5,6	Klientide tervis ja ohutus 4,5,6	Kogukonna kaasatus 3	Juurdepäas tervishoiu- teenustele 1,4,4,6	Omandiõigus 1,2,3,4,5,6	Korruptsiooni vältimine 1,2,3,4,5,6
Keskonna- nõuetele vastavus 3,4,5	Toomaterjali hankimine 2	Keskonnatasud 1,6	Keskonna- sõbralike toodete ja teenuste innovatsioon 2,3	Töötajate kaasamine 1,2,3,4,5,6	Andmekaitse ja privaatsus 1,2,3,4,5,6	Heategevus 1,2,3,4,5	Võimalused tootumise ning tervise teemadel 3,4,6	Finantsarvestus 1,2,3,4,5,6	Läbipaistev maksundus 1,2,3,4,5,6
	Ringmajandus			Töö ja eraelu tasakaal 1,2,3,4,5,6	Kliendi rahulolu 1,3,4,5,6	Kohalik majanduslik ja sotsiaalne mõju 3,4,5,6		Juriidilised võimalused 1,2,3,4,5,6	Finants- jätkusuutlikkuse tagamine 1,2,3,4
				Mitmekesisus, kaasatus, võrdne kohtlemine 1,3,4,6	Vastutustundlik investeerimine 3,6				

Joonis 1. ESG tegevuspõhimõtted

Allikas: PwC, 2022

Autor otsustas analüüsida ka meetmeid, mida kasutavad ettevõtted, kus intervjueritavad töötavad. Joonisel on näidatud, milliseid meetmeid intervjueritav ära märkis. Iga valitud meetme juures on märgitud number, mis näitab, milline intervjueritav selle punkti valis. Näiteks number 1 tähistab intervjueritava numbrit 1.

Ehkki juhtimismeetmeid ei maininud ükski intervjueritav, selgus joonise analüüsimisel, et kuuest ettevõttest igas kasutatakse peaaegu kõiki meetmeid: juhkonnavastutus, õiguskuulekus, riskijuhtimine, ärieetika koodeks, tasustamine, rahapesu tõkestamine, omandiõigus, korruptsiooni vältimine, finantsarvestus, läbipaistev maksundus, juriidilised võimalused ja finantsjätkusuutlikkuse tagamine. Ainult kahes ettevõttes puudus intervjueritava arvates finantsjätkusuutlikkuse tagamine, kõik teised meetmed said kõigi intervjueritavate poolt valitud.

Sotsiaalmeetmete pinnal olid tulemused erinevad. Eri ettevõtted kasutavad erinevaid meetmeid. Kõige rohkem märgiti töajõuga seotud meetmeid, näiteks töajõu juhtimine, töetervishoid ja tööohutus, töötajate koolitamine, töötajate kaasamine, talendijuhtimine ja talendi hoidmine (kõik vastajad pöörasid sellele suurt tähelepanu, nende arvates on väga oluline hoida andekaid, häid töötajaid). Viis vastajat mainisid, et nende ettevõtte tegeleb heategevusega. Samuti mainisid kõik vastajad olulisena reputatsioonisuhteid, andmekaitset ja privaatsust, suhteid ametiasutustega.

Iga intervjueeritav märkis kõige vähem meetmeid keskkonnameetmetest. Võimalik, et selle taga on asjaolu, et peamiselt osutavad ettevõtted teenuseid (peamiselt IT-teenuseid) ega tooda midagi, seega valiti vähe punkte. Kasutatud autodega seotud ettevõttes töötav raamatupidaja valis kõige rohkem meetmeid (seotud saaste ja jäätmetega ning loodusressursside kasutamisega), mis on autori arvates loogiline, kuna need on rohkem seotud keskkonna saastamisega. Kaks vastajat ütlesid, et nende kontorit peetakse roheliseks kontoriks. Kõik neli IT-ettevõtet peavad oluliseks elektroonikajäätmete nõuetekohast utiliseerimist.

Samuti uuris autor seda, kas ettevõtetes, kus intervjueeritavad töötavad, koostatakse ESG aruanne. Kolmes ettevõttes, kus juhid töötavad, koostatakse ESG aruanne. Intervjueeritavatel 1, 2 ja 3 teevad ettevõtted ESG aruande emasettevõttes ehk see koostatakse kogu grupi tasandil. Intervjueeritav nr 3, kes töötab krediitiasutuses, koostab jätkusuutlikkuse aruande ise Eesti tasandil.

2.2.3. ESG aruandluse vajadus ja selle plussid

Autor sai ESG aruandluse kohta erinevaid arvamusi. Kuna mõned vastajad ei teadnud ESG aruandlusest piisavalt, siis pidas töö autor vajalikuks seda terminit neile lähemalt selgitada, et kõiki aspekte teades saaksid nad oma arvamuse esitada. Kõlas nii arvamusi, et selle koostamine on ettevõtmise jaoks vajalik, kui oli ka vastupidiseid seisukohti, samas kõik küsitletud usuvad, et vähemalt mingil määral on ESG aruandlus ettevõttele kasulik.

Esimese juhi jaoks on ESG aruandlus väga mõistlik suurettevõtte või grupi jaoks, kuna ESG algatuse raames kogutud andmeid saab kasutada ettevõtte kultuuri ja töötajate kaasamise parandamiseks. Kui ettevõtte paneb mõtted, strateegia, eesmärgid kirja ja teeb aruande, siis viib see rohkemate ja kiiremate tulemusteni. Väikeettevõtte jaoks pole see aruandlus nii mõistlik. Kui teha seda kvalitatiivselt ja vastutustundlikult, siis peaks seda tegema vastutav isik, seega on vaja palgata vähemalt üks lisatöötaja. Tema arvates saab ESG aruandlus positiivselt mõjutada ettevõtte tegevust – kui sõnastada ettevõttele konkreetsed eesmärgid ja need kirja panna, siis jõuab ettevõtte nende saavutamiseni kiiremini.

Teine intervjueeritav näeb ESG aruandlusest samuti kasu. Tema arvates on ESG oluline ka seetõttu, et ettevõtte hakkab rohkem analüüsima nende mõju tervele keskkonnale. On väga võimalik, et mõned ettevõtted ei mõtle sellele või ei tea, millised heitmed või jäätmed nende tegevusega juba kaasnevad. Seega, kui ettevõtte soovib end analüüsida ja valdkonnas paremaks

saada, tuleb nimetatud aruandlus ja reguleerimine neile ainult kasuks. Kui ettevõtet vastutustundlikkus/jätkusuutlikkus iseenesest ei huvita, siis aruande kõigi parameetrite järgimine aitab kogu ühiskonda. Kindlasti oleks hea, kui nõuete täitmata jätmise eest trahvitaks või kasutataks mingit teist karistust. Samas selleks, et olla meie ühiskonnas konkurentsivõimeline, usub intervjuueeritav, et ESG aruandlus on väga vajalik.

Viimane intervjuueeritud juht avaldas ESG aruandluse kohta järgmist arvamust. Kui ettevõttes on ressursid piiratud, kollektiiv on väga väike, siis on neil kindlasti raske järgida kõiki ESG eeskirju. Intervjuueeritav arvab, et neile tuleb esitada vähem nõudeid, millest nad peaksid ESG aruandes kirjutama. Suurettevõtetele on seevastu vajalik kehtestada ESG aruande koostamise nõue, kuna nende mõju keskkonnale ja ühiskonnale on suurem. Teiselt poolt toob see aruanne kasu kõikidele, nii väike- kui ka suurettevõtetele. Ettevõtte ise peaks olema huvitatud aru saamast, mis on tema mõju, kui palju ta tarbib ja kasutab ressursi. Selle taga on ka kulud, mida oleks võimalik vähendada, kui muuta tootmine/tegevus efektiivsemaks, ja mitte ainult mõju keskkonnale. Intervjuueeritava arvates selleks, saada finantseerimist (näiteks juba praegu pakuvad mõned pangad väiksemat laenuintressi ettevõttele, kellel on roheline vaade ja kes tegutsevad selle suunas) ja leida uue kliente (näiteks kui ettevõtte reeglid võimaldavad koostööd ainult jätkusuutlike ettevõtetega), on ettevõttel vaja koostada ESG aruanne, et näidata oma tegevuse jätkusuutlikkust. Põhjuseks asjaolu, et koostööd tehakse tulevikus rohkem just selliste ettevõtetega.

Samuti parandab ESG inimeste/ühiskonna arvamust ettevõtte kohta, muutes selle inimeste jaoks atraktiivsemaks – need on juba ettevõtte kliendid või investorid. Kaasneb veel üks pluss: säästlik käitumine aitab vähendada kulusid. Sotsiaalse aspekti mõttes aitab töötajate rahulolu ja tervis, töö ja elu tasakaal ettevõttele häid töötajaid leida. Praegu valitseb Eesti tööturul kindlasti raske olukord, täpsemalt kvaliteetse tööjõu puudus. Seega aitab, et töötajad oleksid rahul ning lojaalsed. Seetõttu on ettevõtte kasu väga suur.

Raamatupidajatel oli veidi teistsugune seisukoht. Üks raamatupidaja arvas, et ESG aruandlus pakub erainvestorile rohkem huvi kui juriidilistele investoritele, sest tema arvates on juriidilistest isikutest investorite jaoks peamine huvi ikka ettevõtte kasumlikkus. Intervjuueeritava arvates ei ole ESG aruandlus üldse vajalik väike- ja keskmise suurusega ettevõtte jaoks, sest sellega kaasnevad lisakulud. Samas peaks sellega tegelema raamatupidaja, eraldi inimest selle jaoks ei palgata. Kui hetkel üritab ettevõtte oma positsiooni turul säilitada või isegi ellu jääda, siis nad ei mõtle ennekõike sellele, milliseid lahendusi on vaja, et olla

keskkonnasõbralikum, sest see on väga kulukas. Suuremate firmade jaoks on see aktuaalsem ja seda neilt ka nõutakse, mis tundub intervjueeritavale loogiline.

Vaatamata sellele, et küsitletav ei pea vajalikuks kõikidele ettevõtetele koostada ESG aruandeid, arvab ta, et ESG aruande kohustus saab ettevõtet mõjutada ka positiivselt. Selle koostamiseks on vaja inimesi, kes seda tööd teevad, seetõttu otsivad nad ettevõttesse uusi töötajaid ja võib-olla isegi eraldi meeskonda. See annab inimestele uusi töökohti. Kuna ESG muutub üha populaarsemaks, annab see ettevõtetele teatud staatuse – stabiilset, olulist ja edukal ettevõttel peab olema ESG aruanne tehtud. See teeb neid turul nähtavamaks ja konkurentsivõimelisemaks (kui eri ettevõtted on finantsnäitajate poolest sarnased, siis investorid ja võlausaldajad valivad keskkonna-/vastutustundlikult mõtleva ettevõtte, kellel on ESG aruandlus). Samas ta usub, et Eestis vaadatakse ettevõtte kasumlikkust siiski rohkem (muidugi juhul, kui ettevõtte ei too keskkonnale globaalset kahju või kahju mõnes muus valdkonnas).

Teise raamatupidaja arvates ei tohiks ettevõtte olla kohustatud ESG-d koostama. Kui ettevõtte juhtkonnas leidub selliseid inimesi, keda keskkond isiklikult ei huvita, siis neid ei huvita ka see, millise jälje nende ettevõtte keskkonda jätab. Kindlasti on võimalik esitada aruandes valeandmeid, aga see ei too kasu ei keskkonnale ega inimestele. Sedakaudu tekib probleem, et kohustusliku aruandluse jaoks võivad ettevõtted hakata oma aruandes valetama, kuna juhtkond ei soovi tegutseda jätkusuutlikult, aga neil on kohustus see aruanne koostada. Informatsiooni, mis kajastatakse ESG aruandes, on raske analüüsida ja kontrollida, seega valitseb oht, et avalikustatud informatsioon ESG aruandes ei ole õige või kvaliteetselt esitatud. Suurettevõtted saavad ESG aruannete jaoks palgata spetsiaalseid uusi inimesi või koolitada seniseid töötajaid. See nõuab aga palju ressursse ning seda saavad endale lubada vaid suurettevõtted. Meie maailmamajanduses, eriti Eesti majanduses, kus inflatsioon on praegu kõrge ja paljudel ettevõtetel on suurenenud kulud ja muud probleemid, ei tohiks ESG aruanne olla kohustuslik. Samas arvab intervjueeritav, et ESG aruannet lihtsalt niisama keegi ei loe. Tema arvates vaatavad inimesed, kes loevad aruannet, ainult arve, mitte teksti.

Sama raamatupidaja usub, et teatav motivatsioonitegur peaks tulema ka riigi poolt. Kui riik kontrollib ja näeb, et ettevõtte sorteerib prügi või teeb midagi muud keskkonna säästmiseks, siis peaks riik andma mingit kompensatsiooni, näiteks vähendama makse või andma midagi muud motiveerivat. Kui tööandja näeb, et ESG aruande kaudu on võimalik kasu saada, hakkab ta seda oma ettevõttes rakendama. Näiteks kui ettevõtte täidab mõned jätkusuutlikkuse näitajad,

siis saaks ta riigilt toetust ning kasutada seda raha töötajate heaks, näiteks koolitusteks jne. Kuni sellised soodustavad meetmed puuduvad, pole väikesed ettevõtted motiveeritud aruannet koostama ja nad teeks seda ainuüksi kohustuse pärast.

Vaatamata kõigele eeltoodule näeb intervjuueritav ESG aruandes siiski potentsiaalseid eeliseid. Olgu välja toodud eelkõige säästumeetod – ettevõtted hakkavad mõtlema, kuidas ressursse säästa, et kulusid kokku hoida. Nad mõtlevad sellele, kuidas oma töötajaid õnnelikumaks muuta ja olla seeläbi ka efektiivsemad. Siiski hakkab see ettevõtete tegevust mõjutama alles tulevikus, sest praegu on majanduslik olukord liiga ebastabiilne ja ettevõtted peaksid hetkel mõtlema muudele asjadele, mitte ESG-le.

Viimase raamatupidaja arvates oleks hea, kui ettevõtted koostaksid ESG aruande, sest see aitab neil eesmärgi seada ja tulemuste analüüsi kaudu mõista, mida ettevõtted saaksid parandada. Väikeettevõtete jaoks oleks see keerulisem, sest aruande peaks koostama juht või raamatupidaja, kuna ettevõttel pole suure tõenäosusega ressursse uute inimeste palkamiseks. Tema hinnangul on kohustuslikul ESG aruandlusel kindlasti positiivne mõju. Kui ESG aruandlus tehakse kohustuslikuks, siis hakatakse seda teemat rohkem uurima ning niipea, kui inimestel on sellel teemal rohkem teadmisi, soovivad nad jätkuvalt välja mõelda uusi viise ja tegevusi, et muuta oma ettevõtte keskkonna- ja tööjõuteadlikumaks ning paremaks. Sedakaudu muutuvad inimesed teadlikumaks. Teisisõnu, kui inimesed ise oma arvamust ja tegevust seoses vastutustundliku ettevõtlusega ümber vaatavad, muutub ettevõtte kultuur ning juhtkonnal on lihtsam erinevaid ESG-ga seotud muudatusi ettevõttes ellu viia.

2.2.4. Järeldused

Intervjuu tulemuste põhjal saab teha järgmised järeldused. Enamik intervjuueritavaid olid kursis jätkusuutliku/vastutustundliku ettevõtluse kontseptsiooniga. Ainult üks intervjuueritav ei teadnud seda mõistet, aga ta tundis seda teemat teise nimetuse all. Kaks inimest ei teadnud ESG aruandest midagi ja autor pidi selgitama, mis see on, et küsitletavad saaksid intervjuud jätkata ja sellel teemal oma arvamust avaldada. Intervjuueritavate vastuste järgi oli selge, et rohkem juhte teab ESG teemast ja üldse vastutustundlikust ettevõtlusest. Kõik intervjuueritavad avaldasid arvamust, et jätkusuutlik/vastutustundlik ettevõtlus on tänapäeva maailmas oluline teema. Enamiku intervjuus osalejate arvates see on tähtis igat tüüpi ja

suurusega ettevõtete jaoks, kuid see peaks olema eriti oluline suurettevõtete ja ka tootmisega tegelevate ettevõtete jaoks.

Kolmes ettevõttes kuuest, kus küsitletavad töötavad, koostatakse ESG aruanne grupi tasandil. Igas ettevõttes tehakse suuremal või vähemal määral midagi, et olla rohkem vastutustundlik. Ühes ettevõttes tehakse seda rohkem eesmärgil, et kulusid kokku hoida, kuid sellest hoolimata on see siiski kasulik keskkonnale. Kokkuvõtlikult näitab see, et ettevõtted mõtlevad tänapäeva maailmas oma tegevusi tehes mingil määral looduse ja ühiskonna heaolu peale.

Ehkki kõik küsitletavad nõustusid põhimõttega, et vastutustundlik ettevõtlus on oluline ja ettevõtted peavad sellega tegelema, ei arvanud siiski kõik, et on vaja tegeleda ESG aruandlusega. Vähemalt ei peaks see aruanne olema kohustuslik – siinses magistritöös selgus, et sellist seisukohta jagavad ainult raamatupidajad. Peamine põhjus on, et aruannete koostamine on ettevõtetele ja eriti väikeettevõtetele lihtsalt liiga kulukas. Kõlas ka arvamus, et aruannete koostamiseks on raske leida või välja koolitada vajalikku meeskonda või inimest. Väikeettevõtete puhul langeb ESG aruandega seotud koormus arvatavasti raamatupidaja õlule ning see on tema jaoks keeruline teema. Kõik küsitletud osakonnajuhid on seisukohal, et ESG aruanne on ettevõtetele väga kasulik ja seda tuleks koostada. Ka on kõik küsitletavad ühemõtteliselt seisukohal, et praegu on ESG aruanded aktuaalsemad suurettevõtete jaoks, samas väikeettevõtete jaoks on see problemaatiline, sest neil on selleks vähem ressursse ja nad kasutavad ise vähem loodusressursse.

Kõik intervjueeritavad usuvad, et ESG aruandel on eeliseid. Nii arvasid isegi need raamatupidajad, kes ütlesid, et nende arvates ei ole vaja seda aruannet koostada. Intervjueeritavad rõhutasid järgmisi eeliseid:

1. Aruandesse kirja pandud mõtted, strateegia ja eesmärgid viivad kiirema tulemuseni.
2. Ettevõtte on rohkem teadlik, millist ja kui suurt kahju (näiteks heitmed või jäätmed) tekib nende tõttu ühiskonnale.
3. Aruanded võivad teha tootmise/tegevuse efektiivsemaks, aitavad vähendada kulusid.
4. Lihtsam on saada finantseerimist ja leida uusi kliente, partnereid koostööks, investoreid.
5. Töötajate rahulolu kasvab.
6. Loob uusi töökohti.
7. Ettevõtte maine paraneb.

Magistritöös tehtud uuringu põhjal võib autor järeldada, et valitud intervjueeritavatest on juhtidel rohkem teavet jätkusuutliku ettevõtluse ja ESG kohta. Nad näevad ESG aruandlusest ka suuremat kasu ja suudavad leida rohkem positiivseid külgi kui raamatupidajad. Autori arvates on juhtidel aruandlusest rohkem positiivseid mõtteid, sest nad näevad rohkem kasu oma ettevõttele ja osakonnale ehk näevad, kuidas nad saavad oma tootmist või tegevust muuta efektiivsemaks või kvaliteetsemaks. Ettevõtte maine muutub paremaks ning meelitab juurde mitte ainult uusi kliente ja investoreid, vaid ka tööjõudu. Mõned raamatupidajad, vastupidi, kardavad lisakoormust oma igapäevase töö kõrvale.

Autori arvates tuleks ESG aruandluse teemat edasi uurida, et inimesed oleksid sellest teemast tulevikus teadlikumad. Kui inimesed on teadlikud ja mõistavad ESG aruandluse eeliseid, siis on neil ideid, kuidas oma ettevõtet jätkusuutlikumaks muuta, mis toob keskkonnale ja ühiskonnale tulevikus suurt kasu.

KOKKUVÕTE

Vastutustundlikkuse teema on tänapäeval aktuaalne. Ettevõtted hakkavad aru saama, et vastutustundlik tegutsemine aitab kaasa ka ettevõtte edukusele, kuna vastutustundlik ettevõte saab luua suuremat usaldust riigi majanduskeskkonnas ning parandada oma suhteid sidusrühmadega, näiteks klientide, investorite või töötajatega. See omakorda loob ettevõttele suuremat väärtust. Oluline muutus, mis on seotud ühiskondliku vastutustundlikkuse teemaga, tekkis pärast direktiivi 2014/95/EL jõustumist, kus oli sätestatud, et börsiettevõtted pidid hakkama avalikustama mittefinantsteavet vastavalt uutele nõuetele.

21.04.2021 võttis Euroopa Komisjon vastu ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi, mis kohustab reguleerimisalasse kuuluvaid ettevõtteid esitama aruandeid kooskõlas Euroopa Komisjoni poolt delegeeritud õigusaktidena vastu võetud Euroopa jätkusuutlikkuse aruandlusstandarditega. Standardi järgi tuleb alates 2024. majandusaastast esitada aruanne kõigil suurettevõtetel juba 2025. aastal. Väikesed ja keskmise suurusega börsil noteeritud ettevõtted peaksid rakendama uusi aruandlusnõudeid alates 2026. aastast. Need standardid mõjutavad kõiki 28 liikmesriiki, sealhulgas Eestit. Enamikul Eesti ettevõtetel ei ole ESG aruannet veel koostatud. Suurel osal ettevõtetest, kellel on ESG aruanne koostatud, jääb aruandluse tase veel üsna madalaks.

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kas töötajad peavad ESG aruandluse juurutamist oma ettevõtetes oluliseks ja vajalikuks ning kuidas see võib ettevõtte tegevust positiivselt mõjutada. Magistritöös otsiti vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Kas osakonnajuhid ja raamatupidajad on teadlikud, mis on vastutustundlik ettevõtte ja ESG aruandlus ning kuidas nad peavad seda oluliseks oma ettevõtte jaoks?
2. Kas osakonnajuhid ja raamatupidajad näevad aruandluses mingeid eeliseid ja kui, siis milliseid?

Töö eesmärgi saavutamiseks uuris autor teaduskirjandust vastutustundlikkuse ja ESG kohta ning viis läbi intervjuud töötajatega. Küsitleti kolme raamatupidajat ja kolme osakonnajuhti kuuest ettevõtetest. Kõik ettevõtted, kus töötavad osakonnajuhid ja raamatupidajad, on kas keskmise suurusega või suurettevõtted, sest nende jaoks on ESG aruandluse teema ja kohustus Eestis praegu kõige aktuaalsem.

Uurinud teaduskirjandust, selgitas autor välja, et varasemad uuringud ESG aruandluse kohta näitasid ettevõtete tegevusele peamiselt positiivset mõju. Samuti näitasid uuringud, et ESG kohustuslik avalikustamine suurendab ESG aruannete kättesaadavust ja kvaliteeti. Samuti analüüsis autor uuringuid, kus tuvastati ESG aruandluse negatiivsed aspektid.

Intervjuude tulemused näitasid, et enamik intervjuueeritavaid oli kursis vastutustundliku ettevõtluse kontseptsiooniga. ESG teemaga oli varem kokku puutunud neli inimest kuuest, seega selgitas autor ESG terminid intervjuueeritavatele lähemalt. Intervjuueeritavate vastuste põhjal oli selge, et ESG teemast ja üldse vastutustundlikust ettevõtlusest teab üha rohkem juhte. Kõik intervjuueeritavad avaldasid arvamust, et vastutustundlik ettevõtlus on tänapäeva maailmas oluline teema. Ehkki kõik küsitlavad nõustusid, et vastutustundlik ettevõtlus on oluline ja ettevõtted peavad sellega tegelema, ei arvanud mõned raamatupidajad, et ESG aruandlusega on vaja tegeleda. Peamiseks põhjuseks on see, et see on ettevõtetele väga kulukas, seda eriti väikeettevõtetele. Ka on kõik küsitlavad ühemõtteliselt seisukohal, et tänapäeval on ESG aruandlus aktuaalsem suureettevõtete jaoks, seevastu väikeettevõtete jaoks on see problemaatiline, sest neil on selleks vähem ressursse ja nad ise kasutavad vähem loodusressursse.

Kõik intervjuueeritavad usuvad, et ESG aruandel on eeliseid, seda arvavad isegi need raamatupidajad, kes ütlesid, et nende arvates ei ole vaja seda koostada. Intervjuueeritavad rõhutasid järgmisi eeliseid:

1. Aruandesse kirja pandud mõtted, strateegia ja eesmärgid viivad kiirema tulemuseni.
2. Ettevõtte on rohkem teadlik, millist ja kui suurt kahju (näiteks heitmed või jäätmed) tekib nende tõttu on ühiskonnale;
3. Aruanded võivad teha tootmise/tegevuse efektiivsemaks, vähendada kulusid.
4. Lihtsam on saada finantseerimist ja leida uusi kliente, partnereid koostööks, investoreid.
5. Töötajate rahulolu kasvab.
6. Loob uusi töökohti.
7. Ettevõtte maine paraneb.

Intervjuueeritavad tõid välja ka aruandluse negatiivse mõju. On kaks peamist probleemi: esiteks usuvad vastajad, et selle aruande koostamise eest vastutavad mitte selle valdkonna spetsialistid, vaid tavatöötajad, ehk ettevõtted ei hakka palkama uusi töötajaid. Teise probleemina toodi välja, et protsesside ümberehitamine ESG aruandlusstandarditele vastavaks on liiga kallis.

Samuti kõlas ühes intervjuus seisukoht, et kuna informatsiooni, mis kajastatakse ESG aruandes, on raske analüüsida ja kontrollida, võib tekkida oht, et avalikustatud informatsioon ESG aruandes ei ole õige või korrektselt edastatud.

Magistritöös tehtud uuringu põhjal võib autor järeldada, et valitud intervjueeritavatest on juhtidel rohkem teavet jätkusuutliku ettevõtluse ja ESG kohta. Nad näevad ka ESG aruandlusest suuremat kasu ja suutsid leida rohkem positiivseid külgi kui raamatupidajad. Autori arvates suhtuvad juhid aruandesse positiivsemalt, sest nad näevad rohkem kasu oma ettevõttele ja osakonnale.

Autori arvates tuleks ESG aruandluse teemat edasi uurida, sest nii on inimesed sellest teemast tulevikus rohkem teadlikud. Kui inimesed on teadlikumad ja mõistavad ESG aruandluse eeliseid, siis on neil ka ideid, kuidas oma ettevõtte jätkusuutlikumaks muuta, mis toob omakorda keskkonnale ja ühiskonnale tulevikus suurt kasu.

Siinset magistritööd võiks edasi arendada, viies pärast kohustusliku ESG aruandluse kehtestamist eri huvigruppidega läbi intervjuud. Tulevaste uuringute käigus võiks uurida, kuidas on muutunud huvirühmade arvamused ESG aruandluse kohta.

SUMMARY

THE IMPORTANCE OF ESG REPORTING AND ITS IMPACT ON THE ORGANIZATION'S ACTIVITIES FROM THE PERSPECTIVE OF DIFFERENT EMPLOYEES.

The topic of responsibility is very relevant today. Companies are beginning to understand that acting responsibly also contributes to the company's success, since responsible company can build greater trust in the country's economic environment and improve its relationships with stakeholders, such as customers, investors or employees. This, in turn, creates greater value for the company. An important change related to the topic of social responsibility was after the entry into force of Directive 2014/95/EU, which stipulated that listed companies had to start disclosing non-financial information in accordance with the new requirements.

On April 21, 2021, the European Commission adopted a legislative proposal for the Corporate Sustainability Reporting Directive, which would oblige companies within the scope of regulation to submit reports in accordance with the European Sustainability Reporting Standards adopted as delegated legislation by the European Commission. According to the standard, starting from the 2024 financial year, all large companies must submit a report already in 2025. Small and medium-sized listed companies should implement the new reporting requirements from 2026. These standards affect all 28 countries in Europe, including Estonia. However, most Estonian companies have not prepared an ESG report. Most of the companies that have prepared an ESG report are still at a fairly basic level of reporting.

The aim of this master's thesis was to find out whether different employees consider the implementation of ESG reporting important and necessary in their companies and how it can positively affect the company's operations.

To achieve the goal of the work, the author studied the existing scientific literature on responsibility and ESG and conducted interviews with various employees. Three accountants and three department heads from six different companies have been interviewed. All companies where department managers and accountants work are either medium-sized or large companies, because for them the subject and obligation of ESG reporting is currently the most relevant in Estonia.

Examining the existing scientific literature, the author explained that previous studies on ESG reporting mainly showed positive effects on companies' operations. Research also showed that mandatory ESG disclosure increases the availability and quality of ESG reporting. However, the author also analyzed studies that identified negative aspects of ESG reporting.

The results of the interviews showed that most of the interviewees knew about the concept of responsible business. Four out of six people had previously encountered the topic of ESG, so the author explained the ESG term to the interviewees in more detail. According to the answers of the interviewees, it was clear that more managers know about ESG and responsible business in general. All interviewees expressed the opinion that responsible business is an important topic in today's world. Despite the fact that all those interviewed agreed that responsible business is important and that companies must deal with it, some accountants did not think that it was necessary to make an ESG reporting. The main reason is that it is very expensive for businesses and especially small businesses. All interviewees are also of the unequivocal opinion that nowadays ESG reporting is more relevant for large companies and it is problematic for small companies, because they have fewer resources for this and they themselves use less resources.

All interviewees believe that there are benefits to an ESG report, even those accountants who said they do not think it is necessary to prepare one. Interviewees emphasized the following advantages:

1. The thoughts, strategy and goals written in the report lead to a faster result for the company;
2. The company is more aware of what and how much damage (e.g. emissions or waste) they cause to society;
3. Reporting can make production/activity more efficient, cost reduction;
4. Easier to get financing and find new customers, partners for cooperation, investors;
5. Employee satisfaction increases;
6. Creates new jobs;
7. The company's reputation improves

Interviewees also pointed out the negative impact of reporting. There is also a main problem: the first respondents believe that the responsibility for preparing this report is not the specialists in this field, but ordinary employees, that is, the companies will not hire new employees. Another issue that was raised is that it is too expensive to rebuild processes to comply with ESG reporting standards. There was also a point of view in one of the interviews that since the information reflected in the ESG reporting is difficult to analyze and check, there is a risk that the disclosed information from the ESG reporting is not correct or of high quality.

Based on the research carried out in this master's thesis, the author can conclude that among the selected interviewees, managers have more information about sustainable business and ESG. They also see greater benefits from ESG reporting and were able to find more positives than accountants. According to the author, managers have more positive thoughts about reporting because they see more benefits for their company and department.

This work could be further developed by focusing on conducting interviews with various interest groups after the introduction of mandatory ESG reporting. Future research could examine how the opinions of various interest groups have changed regarding ESG reporting.

Keywords: ESG reporting, non-financial information, Sustainability Reporting Directive (CSRD)

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Alareeni, B. A. (2020). ESG impact on performance of US S&P 500-listed firms. *Corporate Governance (Bingley)*, 20, 7, 1409-1428.
- Arvidsson, S., Dumay, J. (2021). Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice? *Business Strategy and the Environment*, 31, 1091-1110.
- Aruandluse valdkonnajuht. Autori intervjuu. Helisalvestis. 1. November 2022.
- Audiitortegevuse seadus. RT I, 13.05.2021, 3. Kasutatud 11.12.2022
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13275292?leiaKehtiv>
- Baldini, M., & Dal Maso, L., Liberatore, G., Mazzi, F., Terzani, S. (2016). Role of country- and firm-level determinants in environmental, social, and governance disclosure. *Journal of Business Ethics*, 150, 79-98.
- Broadstock, D., Chan, K., Cheng, L.T.W., & Wang, X. (2021). The role of ESG performance during times of financial crisis: Evidence from COVID-19 in China. *Finance Research Letters*, 38, 101716.
- Broadstock, D.C., Matousek, R., Meyer, M., & Tzeremes, N. G. (2020). Does corporate social responsibility impact firms' innovation capacity? The indirect link between environmental & social governance implementation and innovation performance. *Journal of Business Research*, 119, 99-110.
- Buallay, A. (2019). Is sustainability reporting (ESG) associated with performance? Evidence from the European banking sector. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 30, 1, 98-115.
- Chodnicka-Jaworska, P. (2021). Esg as a measure of credit ratings. *Risks*, 9, 12, 226.
- Corporate register (2022). Kasutatud 19.11.2022 <https://www.corporateregister.com/>
- Di Giuli, A., & Kostovetsky L. (2014). Are red or blue companies more likely to go green? Politics and corporate social responsibility. *Journal of Financial Economics*, 111, 1, 158-180.
- Diaz, V., Ibrushi, D., & Zhao, J. (2021). Reconsidering systematic factors during the Covid-19 pandemic – The rising importance of ESG. *Finance Research Letters*, 38.
- Eccles, R. G., Lee, L., & Strohle, J.C. (2020). The Social Origins of ESG: An Analysis of Innovest and KLD. *Organization & Environment*, 33(4), 575–596.
- Eccles, R. G., & Strohle, J.C. (2019). Exploring Social Origins in the Construction of Environmental, Social and Governance Measures. *Job Market Paper, Saïd Business School, University of Oxford*, 1-36.

- EFRAK (2022). Draft] European Sustainability Reporting Standard P1 Sustainability Statements. Kasutatud 19.11.2022
<https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FESRS%2520P1%2520on%2520Sustainability%2520Statements.pdf>
- EFRAK (2022). SUSTAINABILITY REPORTING STANDARDS INTERIM DRAFT. Kasutatud 19.11.2022
<https://www.efrag.org/Activities/2105191406363055/Sustainability-reporting-standards-interim-draft#>
- Eliwa, Y., Aboud, A., & Saleh, A. (2021). ESG practices and the cost of debt: Evidence from EU countries. *Critical Perspectives on Accounting*, 79.
- Ellili, N. O. D. (2022). Impact of ESG disclosure and financial reporting quality on investment efficiency. *Corporate Governance*, 22, 1094-1111.
- European Union (2014). Directive 2014/95/EU. Official Journal of the European Union, 330, 1–9.
- European Union (2019). Guidelines on non-financial reporting: Supplement on reporting climate-related information. Official Journal of the European Union, C 209, 1–30.
- Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance and Investment*, 5, 4, 210-233.
- Gaur, S.S., Vasudevan, H., & Gaur, A.S. (2011). Market orientation and manufacturing performance of Indian SMEs: moderating role of firm resources and environmental factors. *European Journal of Marketing*, 45, 7/8, 1172-1193.
- Giese, G., Lee, L., Melas, D., Nagy, Z., & Nishikawa, L. (2019). Foundations of esg investing: How esg affects equity valuation, risk, and performance. *Journal of Portfolio Management*, 45, 5, 69-83.
- Gillan, S. L., Koch, A., & Starks, L. T. (2021). Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance. *Journal of Corporate Finance*, 66.
- Grewal, J., Riedl, E., & Serafeim, G. (2019). Market reaction to mandatory nonfinancial disclosure. *Management Science*, 65, 7, 3061-3084.
- GRI (2022). Kasutatud 19.11.2022 <https://www.globalreporting.org/about-gri/>
- Halbritter, G., & Dorfleitner, G. (2015). The wages of social responsibility — where are they? A critical review of ESG investing. *Review of Financial Economics*, 26, 25-35.
- Hammann, E., Habisch, A., & Pechlaner, H. (2009). Values that create value: socially responsible business practices in SMEs – empirical evidence from German companies. *Business Ethics: A European Review*, 18, 1.
- IT osakonna juht. Autori intervjuu. Helisalvestis. 24. Oktoober 2022.

- IFC (2004). Who Cares Wins. Kasutatud 19.11.2022
[https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/9eeb7982-3705-407a-a631-586b31dab000/IFC_Breif_whocares_online.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-9eeb7982-3705-407a-a631-586b31dab000-jkD12B5#:~:text=Who%20Cares%20Wins%20\(WCW\)%20was,US%246%20trillion%20in%20assets](https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/9eeb7982-3705-407a-a631-586b31dab000/IFC_Breif_whocares_online.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-9eeb7982-3705-407a-a631-586b31dab000-jkD12B5#:~:text=Who%20Cares%20Wins%20(WCW)%20was,US%246%20trillion%20in%20assets)
- IFRS (2022). [Draft] IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information. . Kasutatud 19.11.2022
<https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/general-sustainability-related-disclosures/exposure-draft-ifrs-s1-general-requirements-for-disclosure-of-sustainability-related-financial-information.pdf>
- IFRS (2022). General Sustainability-related Disclosures. Kasutatud 19.11.2022
<https://www.ifrs.org/projects/work-plan/general-sustainability-related-disclosures/>
- Janicka, M., & Sajnog, A. (2022). Does the Company's Capitalisation Matter? *Sustainability*, 14(7), 4279.
- Jevstratova, I. Raamatupidaja. Autori intervjuu. Helisalvestis. 12 November 2022
- KPMG (2022). Kasutatud 19.11.2022
<https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2022/09/survey-of-sustainability-reporting-2022/esg.html>.
- KPMG (2022). Big shifts, small steps - Survey of Sustainability Reporting 2022 Kasutatud 19.11.2022 <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/10/ssr-small-steps-big-shifts.pdf>
- KPMG (2008), KPMG International Survey on Corporate Responsibility Reporting 2008, Kasutatud 19.12.2022
<https://home.kpmg/Global/IssuesAndInsights/ArticlesAndPublications/Pages/Sustainability-corporate-responsibility-reporting-2008.aspx>
- KPMG (2022). Alanud on ESG ja kestlikkuse aruandluse uus ajastu. Kas oled CSRD direktiiviks valmis? Kasutatud 19.11.2022
<https://home.kpmg/ee/et/blogs/home/posts/2022/02/alanud-on-esg-ja-kestlikkuse-aruandluse-uus-ajastu--kas-oled-csr.html>
- Krueger P., Sautner, Z., Tang, D., Y., & Zhong, R. (2021). The Effects of Mandatory ESG Disclosure Around the World. *Finance Working Paper*, 754.
- Murphy, D., & McGrath, D. (2013). ESG reporting – class actions, deterrence, and avoidance. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 4, 2, 216-235.
- Peters, I. IT osakonnajuht. Autori intervjuu. Üleskirjutus. 6. Oktoober 2022
- Pearaamatupidajana. Autori intervjuu. Üleskirjutus. 6. Oktoober 2022

- Patton, M., Q. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice* (4th ed). SAGE publications.
- PwC (2020). ESG - sajandi kasvuvõimalus. Kasutatud 11.12.2022
<https://www.pwc.com/ee/et/press/uudised/esg-sajandi-kasvuvoimalus.html>
- PwC (2021). PwC audiitor: levinumad eksimused tegevusaruande koostamisel. Kasutatud 11.12.2022 <https://www.pwc.com/ee/et/press/uudised/PwC-audiitor-levinumad-eksimused-tegevusaruande-koostamisel.html>
- PwC (2021). Sustainability Reporting. Kasutatud 19.11.2022
https://www.pwc.com/sk/en/assets/PDFs/Sustainability_Reporting_EN.pdf
- PwC (2021). The economic realities of ESG. Kasutatud 19.11.2022
<https://www.pwc.com/gx/en/issues/reinventing-the-future/take-on-tomorrow/download/sbpwc-2021-10-28-Economic-realities-ESG.pdf>
- PwC (2022). ESG reporting and preparation of a Sustainability Report. Kasutatud 19.11.2022
<https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html#:~:text=An%20ESG%20report%20or%20Sustainability,the%20company's%20actions%20are%20sincere>
- Raamatupidamise seadus. RT I, 23.11.2021, 3.
- Rashidah, A. R., & Maha, F. A. (2021). Determinants of Corporate Environment, Social and Governance (ESG) Reporting among Asian Firms. *Journal of Risk Financial Management*, 14(4), 167.
- Rowley, J. (2014). Conducting research interviews. *Management Research Review*, 35, 3, 206-271.
- Raamatupidaja. Autori intervjuu. Helisalvestis. 24. Oktoober 2022.
- Sanchez-Planelles, J., Marival, S., & Angel, P. (2021). Building a Theoretical Framework for Corporate Sustainability. *Sustainability*, 13, 273.
- Sarfaty, G., A. (2013). Regulating Through Numbers: A Case Study of Corporate Sustainability Reporting. *Virginia Journal of International Law*, 575.
- Sashin, Z., & Cankaya, F. (2020). The Importance of Sustainability and Sustainability Reporting. *New Approaches to CSR, Sustainability and Accountability*, 1, 45-59.
- Sulkowski, A., & Jebe, R. (2022). Evolving ESG Reporting Governance, Regime Theory, and Proactive Law: Predictions and Strategies. *American Business Law Journal*, 59 (3), 449–503.
- Zumenete, I., & Bistrova, J. (2021). ESG Importance for Long-Term Shareholder Value Creation: Literature vs. Practice. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7, 127.

- Taliento, M., Favino, C., & Netti, A. (2019). Impact of environmental, social, and governance information on economic performance: Evidence of a corporate 'sustainability advantage' from Europe. *Sustainability (Switzerland)*, 11, 6.
- UNEP Finance Initiative (2005). A legal framework for the integration of environmental, social and governance issues into institutional investment. Kasutatud 19.11.2022 https://www.unepfi.org/fileadmin/documents/freshfields_legal_resp_20051123.pdf.
- Verheyden, T., Eccles, R., G., & Feiner, A. (2016). ESG for All? The Impact of ESG Screening on Return, Risk, and Diversification. *Journal of Applied Corporate Finance*, 28, 2.
- Whelan, T., Atz, U., & Clark, C. (2021). Uncovering the Relationship by Aggregating Evidence from 1,000 Plus Studies Published between 2015 – 2020. *Rockefeller asset management*.
- Wood, J. (2020). Why this moment could be decisive for tackling climate change. Kasutatud 19.11.2022 <https://www.weforum.org/agenda/2020/07/howcovid-19-could-spark-climate-change-recovery-sustainability/>
- Xie, J., Nozawa, W., Yagi, M., & Fujii, H. (2019). Do environmental, social, and governance activities improve corporate financial performance? *Business Strategy and the Environment*, 28, 2, 286-300.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Palun rääkige, mida te vastutustundliku/jätkusuutlik ettevõtlusest teate. (kui see mõiste on vestluspartnerile teadmata, siis selgitan seda terminit või täiendan tema teadmisi)
2. Kas vastutustundlik ettevõtlus on teie arvates tänapäeva maailmas oluline teema? Miks?
3. Kas ettevõtjad peaksid jätkusuutlikkust/vastutundlikkust hoolima? Kas kõik ettevõtted või ainult mõned konkreetsed? Miks?
4. Jätkusuutlik/vastutundlik teema on teie ettevõtte jaoks oluline? Mis teeb teie ettevõtte, et olla jätkusuutlik/ vastutundlik?
5. Kas teate mis on ESG?
6. Kas ettevõtted peksid tegema ESG aruandlus? Kas kõik ettevõtted või ainult mõned konkreetsed ? Miks?
7. Kelle jaoks ESG aruandlus on oluline? Kes on huvigrupid?
8. Kas teie firma teeb ESG aruandlus? Kui kuulute mõnda gruppi, kas emaettevõtte või grupp koostab SGS aruande?
 - Kui jah, kes tegeleb ja koostab ESG aruande?
 - Kui ei, kas teie arvates kas teie ettevõtte peab koostama (kas on kasu sellest?) SGS aruande? Miks?
9. Kas teie firmas majandusaastaruandes (tegevusaaruandes) on kirjeldatud midagi jätkusuutlikkust/vastutundlikkust?
10. Palun vaadake pilte ja andke teada, kas seal on mingid meetmed, mis teie ettevõtte kasutab?
Kui jah, palun kirjeldage millised meetmed ja rääkige meile nendest täpsemalt.
11. Kuidas te arvate, kas ja kuidas ESG aruandlus võib ettevõtte tegevust positiivselt mõjutada?
Üldiselt ja ka teie ettevõtte?

Lisa 2. Intervjuude transkriptsioonid

Intervjuude transkriptsioonid on võimalik vaadata:

<https://docs.google.com/document/d/1MJYh8oIPlexNvYIMl2Jm11xgQToQfmESVY46mC0lM/edit?usp=sharing>

Lisa 3. Lihtlitsents

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Tatjana Tšaban

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose ESG aruandluse olulisus ja selle mõju organisatsiooni tegevusele erinevate töötajate vaatenurgast,

mille juhendaja on Natalie Aleksandra Gurvitš-Suits, PhD,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

01.01.2023

¹ Lihlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihlitsentsi punktidele 1.1. jq 1.2, siis lihlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.